

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

GEORGIKON CAMPUS

VIDÉKFEJLESZTÉSI ÉS FENNTARTHATÓ GAZDASÁG INTÉZET

VIDÉKFEJLESZTÉSI AGRÁRMÉRNÖK (BSC)

AZ ŐSHONOS LÓFAJTÁK TÁMOGATÁSI RENDSZERE ÉS HASZNOSÍTÁSI IRÁNYZATAIK MAGYARORSZÁGON

Belső konzulens: Lukács Gábor

egyetemi docens

Belső konzulens

Intézete/tanszéke:

Agrár- és Élelmiszergazdasági
Intézet

Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai
Tanszék

Készítette: Rák Viktória

C362EM

Készthely

2023

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés és célkitűzés.....	4
1.1	Bevezetés.....	4
1.2.	Célkitűzés.....	5
2.	Szakirodalmi áttekintés.....	6
2.1.	Őshonos lófajtáink.....	6
2.1.1	Shagya-arab	6
2.1.2	Kisbéri félvér	7
2.1.3	Gidrán	8
2.1.4	Furioso-north star.....	9
2.1.5	Magyar sportló	10
2.1.6	Nóniusz	11
2.1.7	Lipicai.....	12
2.1.8	Magyar hidegvérű.....	13
2.1.9	Hucul.....	14
2.1.10	Ló és állatállomány Magyarországon.....	15
3.	Lovak hasznosítási irányzatai	16
3.1	Szakágak	16
3.2	Lovak turisztikai hasznosítása	17
3.2.1	Lovasturizmus kialakulása	17
3.2.2	Lovasturizmus fejlődése	17
3.2.3	Lovasturizmus helyzete napjainkban.....	19
3.2.4	Lovaskocsizás mint turisztikai szolgáltatás.....	20
3.3	Egyéb hasznosítási irányzatok.....	21
4.	Őshonos állatfajták és lófajták támogatási rendszere, lovardafejlesztéshez kapcsolódó pályázatok 22	
4.1	Az Nemzeti Vidékfejlesztési Program bemutatása	22
4.2.	Vidékfejlesztési program őshonos támogatása Magyarországon.....	22
4.3.	A VP4-10.2.1-21 kódszámú támogatás feltételei.....	23
4.3.1	A támogatás részletei	23
4.3.2	Igénylés feltételei.....	25
4.3.3	Tenyésztésre vonatkozó információk.....	28
4.4	Lovas létesítmények fejlesztése.....	29
4.5	Kitekintés az Európai Unió tagállamaira	30
4.5.1	Ausztria	30
4.5.2	Németország.....	30

5. Vizsgálati módszerek.....	32
5.1 A vizsgálat körülményeinek és módszereinek bemutatása	32
5.2 Interjúalany bemutatása.....	32
6. Vizsgálati eredmények, értékelésük	33
6.1 Interjú bemutatása	33
6.2 Lovastúra bemutatása	35
6. Következtetések, javaslatok.....	41
6.1 Interjú alapján tett javaslatok.....	41
6.2 Lovastúra alapján tett javaslatok	41
7. Összefoglalás	43
Köszönetnyilvánítás	45
Irodalomjegyzék	46
Ábrajegyzék	49
Mellékletek.....	51

1. Bevezetés és célkitűzés

1.1 Bevezetés

A lovak a kezdetektől fogva részesei az emberiség életének. Kezdetben a közlekedést, kereskedelmet segítették, majd helyt álltak a háborúkban és a mezőgazdasági munkálatokban, később pedig hobbi- és versenyzési célból is tartani kezdték őket. Sokoldalúságuk a mai napig megmutatkozik. Mellettünk vannak a díjlovaglástól kezdve, a díjugratáson, militaryn, lovastusán, távlovagláson, fogathajtáson, lovastúrázáson át egészen a hagyományőrzésig.

Ló és lovas között sajátos, speciális kapcsolat áll fenn, melynek célja, hogy az embert és a lovat magasszintű idegi, lelki, szellemi és érzelmi összhangba, közös egyensúlyba hozza. A korszerű állatbarát ideológiája mellett az is fontos, hogy a ló szellemi, lelki, fizikai képességeit a legteljesebb mértékben kibontakoztassuk, egészségének megőrzésével, élettartamának hosszúra nyújtásával együtt.¹

A lovak már csak jelenlétükkel is elősegítik az ember fizikai, mentális és érzelmi egészségét, gondoljunk csak a lovas terápiára. Emellett fontos nemzetgazdasági szerepük van. Ahogy változtak az emberi szükségletek és igények, úgy változott a lovak szerepvállalása, terhelhetősége, küllemi jellemzőik.²

A lovak szeretete kisgyermekkoromig nyúlik vissza. Hét évesen kezdtem el lovagolni, tizenkét évesen kaptam meg az első saját lovamat. Mára már öt ló tulajdonosa vagyok, saját istállóval. 2022-ben született meg első saját tenyésztésű csikóm. Témaválasztásom okát is ez a szeretet indokolja. Fontosnak tartom, hogy népszerűsítsem az őshonos magyar lófajták tenyésztését és úgy gondolom, szakdolgozatom hasznos lehet a hozzám hasonlóan eltökélt és lelkes lótulajdonosok, valamint a lovak tartását fontolgatók számára is.

¹ Győrffy-Villám András: Lovasok könyve – Örkenytábortól Monty Robertsig, Balaton-felvidéki Szabadidő Sportegyesület, 2016. p. 50.

² https://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2016/Mihok_Zsuzsanna_theses_hu.pdf (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 23.)

1.2. Célkitűzés

Dolgozatomban szeretném megvizsgálni a magyar őshonos lófajták sorsának alakulását, és ennek fényében rávilágítani sokoldalúságukra, fontosságukra. Szeretnék átfogó képet adni arról, hogy miként változtak a lótartási és lóhasználati szokások az egyes korszakokban a magyar emberek aktuális igényeinek függvényében. Szakdolgozatom célja megadni a választ azon kérdésekre, hogy miként válik eredményessé, hasznossá a lótartás a magyar gazdasági ágazatokban, a turizmusban és hogy milyen pályázati, támogatási lehetőségeik vannak a magyar lótenyésztőknek, állattenyésztőknek. Továbbá szeretnék kitekintést nyújtani az Európai Unió tagállamaiban jelen lévő hasonló támogatási lehetőségekre.

Kutatásom fő módszere interjú készítés lovasdedzőmmel, Győrffy-Villám Andrással. Interjúm során megerősítést várok arra a feltételezésemre, hogy az őshonos lófajták fenntartása fontos hazánkban és támogatási rendszerük hasznos a lótartók és tenyésztők számára. Érdekel továbbá az is, hogy a ló hasznosítási irányzatai közül mely szakág vagy szolgáltatás a legjövődolmozóbb.

Kutatásom második része egy terepbejárás, ahol részt veszek egy lovastúrán. Céloom megvizsgálni a túra körülményeit, a résztvevők elégedettségére és véleményére is kíváncsi vagyok mert úgy gondolom, hogy ezek a tényezők rendkívül fontosak a következtetések levonásához, illetve a további javaslattételhez.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Óshonos lófajtáink

2.1.1 Shagya-arab

A Shagya-arab lófajtát a 19. században Bábolnán tenyésztették ki arab telivér ménnek, spanyol, magyar és angol telivér kancákkal. A fajtát a magyar könnyűlovasság számára alakították ki, a nevét az alapító ménről, Shagyáról kapta, aki Szíriából került Bábolnára 1836-ban. Ez a lófajta azért volt hasznos a könnyűlovasságnak mert kiváló a vérmérséklete, rámás, intelligens, fogatlóként és hátszlóként is használható. Az arab telivérnél tömegesebb, nagyobb testű ló, de hasonlóan hozza a kecses csukafejet. Mozgása rendkívül kényelmes lovaglás szempontjából, nagyon energikus, tért nyerő és gördülékeny a vágója.³ A többi lófajta közül kitűnik a csuka fejen kívül a tűzött faroktartásával, ami azt jelenti, hogy mozgás közben folyamatosan fent tartja a farokrépáját.⁴ Mérete közepesnek mondható, marmagassága körülbelül 152-160 centiméter között mozog bottal mérve. Ennél a fajtánál a leggyakoribb szín a szürke és ennek változatai, de előfordul a sárga, fekete, pej szín is. Manapság leginkább távlovaglásra használják és emellett gyakran megfordul hobbisták kezei között is ugyanis nagyon könnyen tanulnak ezek a lovak és könnyen kezelhetőek, ha hozzáértő kezekben vannak.⁵ A fajtáért felel a Magyarországi Arablótenyésztők Egyesülete. Az alábbi fényképen tökéletesen látszik az említett kecses csuka fej és a tűzött faroktartás.

1. ábra: Shagya-arab (Forrás: Saját fotó)

³ Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Györffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 78-79.

⁴ <https://babolnamenes.hu/shagya-arab/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)

⁵ Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Györffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 78-79.

2.1.2 Kisbéri félvér

A fajta kialakulása I. Ferenc József császár nevéhez fűződik, aki egy nemes véréű katonai ménés alapítását rendelte el. A Kisbéri félvér fajta 1853-ban kezdett kialakulni Kisbén, Komárom megyében. A Shagya-arabhoz hasonlóan itt is angol telivér ménekkel fedeztették a gondosan kiválogatott kancákat évtizedeken keresztül. Így jött létre ez az elegáns, nemes, de ugyanakkor vaskosabb felépítésű fajta, amely kiválóan alkalmas volt hátaslónak, legfőképp a katonáknak, de könnyebb fogatos vagy mezőgazdasági munkákra is használható volt nyugodt vérmérsékletének és kitartóságának köszönhetően. A mezőgazdaság intenzívitásának növekedésével párhuzamosan megfogalmazódott a kisbéri tömegesítésének igénye is. Előbb a kiemelkedő örökítő erejű telivérek után állítottak fel félvér törzsméneket is, valamint sor került mezőhegyesi mén alkalmazására is. Ennek következtében a fajta típusában konszolidálódott, finomodott, tömegesebbé vált, ám megőrizte eleganciáját, nemességét, kitartását és gyorsaságát. Manapság is megjelennek fogathajtó versenyeken és a díjlovagló négyszögben is, de a legnagyobb népszerűségnek a díjugratás és a military szakágban örvendenek. Fontos megemlíteni, hogy a hagyományőrzők körében is közkedvelt fajta, vérmérséklete és gyakori sárga színe miatt hiszen úgy tartják, hogy a Magyar huszárló csak sárga lehet. A sárga szín mellett előfordul még pej, szürke és fekete színekben is. Ha a magasságát vizsgáljuk egy kicsit nagyobb méretű, mint az arab lovak, de a sportlovaaknál kisebb. Bottal mérve 163-168 cm között fordul elő. Az egyenes fejforma jellemző ezeknél a lovaknál, ívelt, hosszú nyakuk van közepesen hosszú hátuk, jól izmolt faruk és hosszú, dőlt lapockájuk. Legjobban az ugrósportra alkalmas. A fajtaért felelős Kisbéri-félvér Lótenyésztő Országos Egyesület.^{6 7}

2. ábra: Kisbéri félvér (Forrás: Internet1)

⁶ Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Györffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 81-82.

⁷ <https://kisberifelver.hu/index.php/irodalom/fajtatortenet?fbclid=IwAR0Ar0zI7FaJAov5u5orJbRE-DqFoC0LA8IofWaHeqGPXaRda-RWpv2NeGc> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)

2.1.3 Gidrán

A Gidrán fajta a kisbérihez és az arabhoz hasonlóan az 1800-as években alakult ki. A fajta alapítója egy Gidrán Senior nevű arab mén volt, akit Fechtig báró megvásárolt Egyiptomban. A mén pár évvel később Bábolnára került, majd Gidrán II nevű fiát Mezőhegyesre helyezték ki, ahol vegyesen fedezte a kancákat. A következő nagy esemény a fajta történetében 1920-ban történt, amikor a Román királyi csapatok a meglévő állomány nagy részét, 98-ból 74 kancát hadizsákmányként elvittek. A megmaradt 24 kancából is elkallódott 11 egyed a harcok során, így 13 kancával folytatták tovább a tenyésztést. A Gidrán fajta jellemzői a tömeges, rámás test, ennek köszönhetően jobban alkalmas volt mezőgazdasági munkákra, mint például a Kisbéri félvér. Kiváló kocsis és hátasló, nyugodt vérmérséklettel és nagy teherbírással, így tökéletesen alkalmas hosszabb túrákra, de a versenysportban is előfordul. A hagyományőrzők nagy kedvence az előbb említett tulajdonságok és természetesen sárga színe miatt. Ebben a fajtában kizárólag a sárga szín az elfogadott. Marmagassága körülbelül 155-168 cm között mozog bottal mérve, ami nem meglepő, hiszen az arab lovak leszármazottja. A fajtához a Gidrán Lótenyésztők Magyarországi Egyesülete tartozik.⁸

3. ábra: Gidrán (Forrás: Internet2)

⁸ Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Györffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 83-84.

2.1.4 Furioso-north star

A Furioso fajta kialakulása a gidránhoz hasonlóan Mezőhegyes névéhez fűződik és az 1800-as évek közepén vette kezdetét. Ez az oka annak, hogy korábban mezőhegyesi félvérnek nevezték a furiosokat. Az alapító ménnek Furioso volt a neve és angol telivér fajtájú volt, vele kezdték el fedeztetni a ménes kancáit. Ezt követően 1852-ben került Mezőhegyesre egy North Star nevű szintén angol telivér mén, amely hat éven keresztül fedezte az angol telivér leszármazott kancákat a ménesben. A két alapító mén leszármazottjaiból Magyarország legfőbb angol telivér fajtája lett a tudatos tenyésztésnek köszönhetően. Testalkata a Gidránhoz hasonlóan rámás, vaskos. Feje egyenes vonalú, nyaka karcsú, de izmos, háta középhosszú és dinnyefar jellemzi. Marmagassága a többi Magyar fajtához hasonlóan 160-165 cm között van bottal mérve. A fajtában a leggyakrabban a pej szín a jellemző, de ritkán előfordul sárgában és feketében is. Lendületes mozgásának köszönhetően egyaránt alkalmas ígás és hátaslónak is, manapság hobbi és túralóként használják, de előfordul a versenypályán hátas és fogatlóként is. Az eddig vizsgált fajtáktól eltérően a lovastorna szakágban is kedvelik egyenletes mozgásának és nyugodtságának köszönhetően. Alacsony egyedszáma miatt (80 tenyészmén és 500 körüli tenézskanca), a fajtát védett őshonos állatfajta közé sorolják. A Furioso – north start Nemzeti Kinccsé nyilvánították 2004-ben. A fajta tenyésztéséért felelős egyesület, a Furioso-North Star Lótenyésztő Országos Egyesület, melynek székhelye Balatonfenyves.^{9 10}

4. ábra: Furioso-north star (Forrás: Internet3)

⁹ Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Györffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 84-85.

¹⁰ <https://www.furiosonorthstar.hu/fajta-ismertetese/?fbclid=IwAR3zyaPdaEVWM4p1cSHPLxfmVtrFIJe9lnPuzvE4UKTIN2jH7eMDYpnIZTM> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)

2.1.5 Magyar sportló

A Magyar sportló kialakulása részben eltér az eddig vizsgált fajtákétól hiszen itt már versenysportban kipróbált eredményes kancákból alapították az új ménest, szintén Mezőhegyesen. Kezdetben holsteini, hannoveri és angol telivér ménekkel fedeztették a kancákat majd a 70-es évektől kezdve német, holland és belga import fedezőménnek is kerültek a vérvonalak közé. Mára pedig az állományban szinte minden híres, elismert európai sportló vonal képviselői megtalálhatóak a fajtában. Ezeket a lovakat főként díjlovaglásra és díjugratásra használják, magasságuk kiemelkedő a többi fajtához képest 165-170 cm között mozognak bottal mérve, így könnyen veszik a díjugratópályákon elhelyezett magas és széles ugrásokat. Ennél a közkedvelt fajtánál minden szín megengedett, de talán a leggyakoribb szín a pej. A fajtához tartozó egyesület a Magyar Sportlótenyésztők Országos Egyesülete, mely mintegy 1700 kancát regisztrál, a tenyésztési engedéllyel rendelkező mének száma a 200-hoz közelít.^{11 12}

5. ábra: Magyar sportló (Forrás: Internet4)

¹¹ Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Györffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 86-87.

¹² https://mlosz.hu/lofajtak/magyar-sportlo?fbclid=IwAR33Q78Ap3LfKRRdijQUUsuD8Xh71t_AQI_gqjI9hTAEfBiZs9pbIFJcyXgQ (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)

2.1.6 Nóniusz

Alapító ménjét Nonius Seniornak hívták, akit az Osztrák császári hadak a francia ménesből zsákmányoltak a napóleoni háborúk során. A mén egy anglo-norman világospej színű ló volt, aki 1816-ban kezdett el fedezni hazánkban. 17 év alatt 79 mén és 122 kanca utódja lett. A törzs egyedei az 1840-es évekre egyöntetűséget mutattak, célszerűek voltak ám nem kifejezetten szépek, a nagy ráamához gyakran durvaság, és burkolt fej társult. Ezeket a hibákat az angol telivér cseppvérkeresztelés szintjén való alkalmazásával sikeresen orvosolták. Tenyésztése szintén Mezőhegyesen folytatódott, utódai közül 15 törzsmén került ki, amelyek 100 éven keresztül fedeztek. A II. Világháborúban fontos szerepet játszottak, ugyanis kiváló középnehéz katonai hátasok és hámos lovak voltak. A világháborút követően leginkább mezőgazdasági munkákra használták és újra előtérbe került tudatos tenyésztésük és a génmegőrzés. A mai hasznosítása sem áll távol a régi időkétől, hiszen leggyakrabban fogatlóként használják, de megállja a helyét hátaslóként is, illetve csikósbemutatókon az egyik leggyakrabban előforduló fajta. Külleme nagyban különbözik az eddig vizsgált lófajtákétól, különösen kosfeje és magas nyakillesztése miatt. Marmagassága átlagos, 155-165 cm bottal mérve, színe pej, sötétpej és fekete lehet. A fajtaért felelős egyesület a Nóniusz Lótenyésztő Országos Egyesület, aminek székhelye Hortobágyon található.^{13 14}

6. ábra: Nóniusz (Forrás: Internet5)

¹³ Dr. Szajkó István, Dr. Kertész Györfy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 87-88.

¹⁴ http://noniuszegyesulet.hu/a-noniusz-lo/tortenet/?fbclid=IwAR3Qst1Z6_sILs4rnMorXVI7J_TXVauMyJewSHO9NoJAg5lSXdk0atvM4lQ (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)

2.1.7 Lipicai

A fajta Szlovéniából ered, nevét a Lipicai ménesről kapta, körülbelül 400 évvel ezelőtt alakult ki. A császári udvar célja egy olyan fajta alapítása volt a cél, ami a pompát a gazdagságot tükrözi és persze elengedhetetlen volt a szívósság, nagy tűrőképesség is. Elegáns megjelenésével tökéletesen képviseli a barokk stílust. Nem csak külleme, intelligenciája is kiemelkedő. Ennek köszönhetően Ausztriában a Bécsi Spanyol lovasiskola kiemelkedő produkcióit csak és kizárólag lipicai lovakkal mutatja be. Az évszázadok történelmi viharaiiban a ménes nem mindig folytathatta kíváncsát, nyugodalmat életét. A különféle háborúkban az idegen kézre jutás félelme miatt a ménes többször kényszerült menekülésre. Több esetben evakuáltak hosszabb-rövidebb időre Magyarországra is, így pl. 1809-1815 között 6 évet élt a ménes Mezőhegyesen. A jelenlegi Magyar fogathajtó válogatott mezőny nagy részét ez a fajta teszi ki, tehát kiválóan használhatóak lovaskocsiban is. A nóniuszhoz hasonlóan kosfeje van és méretük is majdnem megegyezik, 152-162 cm között mozog marmagasságuk bottal mérve. Leggyakrabban szürke színben látható, de előfordul feketében és pejben is. A lipicai fajta tenyésztésének központja ma Szilvásvárakon található, illetve a felelős egyesület székhelye is, ami a Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete.^{15 16}

7. ábra: Lipicai (Forrás: Internet6)

¹⁵ Dr. Szajkó István, Dr. Kertész Györfy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 89-90.

¹⁶ <https://lipicailo.hu/a-lipicai-lo/tortenet/?fbclid=IwAR3pEkoDaOIEPpg6lr5mRopGcYFiYZyNiOEACcuxlaGhNOE6Rn2aT-Zn-HI> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)

2.1.8 Magyar hidegvérű

Elterjedése a páncélos lovagok korában kezdődött Nyugat-Európában, de leggyakrabban szállításban, mezőgazdaságban és bányászatban hasznosították őket. Magyarországon az 1900-as évek elején indult el a fajta tudatos tenyésztése és törzskönyvezése legfőképp azért, hogy a növekvő igaerő igényt ki tudják elégíteni. A többi fajtától eltérően nem használják ma sem hátszlóként, mivel manapság már a mezőgazdasági munkákat a legtöbb helyen gépekkel végzik, ezért leginkább lovaskocsi elé fogva találkozhatunk hidegvérű lovakkal. Testalkatából is látszik, hogy kiválóan alkalmas a nehezebb munkák elvégzésére. Nagy testtömeg jellemzi, durvább és sűrűbb szőrzet, vaskos lábak és nyak és fara is erőteljes. Bottal mért marmagassága 150-165 centiméter között mozog. Az összes alapszínben előfordul: pejben, szürkében, sárgában feketében és a deres változataiban is. A Magyar Hidegvérű Lótenyésztő Országos Egyesület felel a fajtával kapcsolatos intézkedésekért.¹⁷

8. ábra: Magyar hidegvérű (Forrás: Internet7)

¹⁷Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Györffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 91-92.

2.1.9 Hucul

A Hucul fajtát a Kárpátok pónijának is tekintik, a Tarpán (eurázsiai vadló) leszármazottja így valóban őshonosnak tekinthetjük a Kárpát-medencében. A fajta egyedei jól bírják a zord körülményeket, nincsenek nagy igényeik, így szívesen használták őket az osztrák-magyar hadseregben a 19. században. Korábban is tenyésztették őket, de a méneskönyvek a II. világháborúban megsemmisültek. A fajta újra meghonosítása Anghi Csaba nevéhez fűződik, aki az 1900-as évek közepén kezdte el újra meghonosítani a fajtát.¹⁸ Később a tenyész állomány az Aggteleki Nemzeti Park területére került. Kiválóan megállja a helyét fogatban és nyereg alatt is, erős és tanulékonyasága, nyugodtsága miatt gyakran használják terápiás lónak is. Marmagassága alapján kislónak számít, körülbelül 135 cm bottal mérve. Pej tarka és fakó színek jellemzik, különlegessége a szíjalt hát.¹⁹ A hucul fajtához nem tartozik külön egyesület, a hucul a Póni és Kislótenyésztők Országos Egyesületéhez tartozik.²⁰

9. ábra: Hucul (Forrás: Internet8)

¹⁸ <https://www.agraroldal.hu/hucul.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)

¹⁹ <https://www.lovasok.hu/lotenyesztes/lofajtak/magyar-lofajtak/hucul> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)

²⁰ <https://www.ponieskislo.hu/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)

2.1.10 Ló és állatállomány Magyarországon

	Időpont	Szarvasmarha	Ebből: tehén	Sertés	Ebből: anyakoca	Ló	Ebből: kanca	Juh	Ebből: anyajuh	Bivaly	Számár	Öszvér
2004.	december 1.	723	345	4 059	296	67	35	1 397	1 088	0,9	2,6	0,5
2005.	december 1.	708	334	3 853	277	71	35	1 405	1 082	0,6	2,7	0,0
2006.	december 1.	702	322	3 987	290	60	31	1 298	1 030	1,0	1,9	0,1
2007.	december 1.	705	322	3 871	259	60	31	1 232	977	1,1	2,3	0,1
2008.	december 1.	701	324	3 383	230	58	30	1 236	964	1,4	1,9	0,0
2009.	december 1.	700	312	3 247	226	61	33	1 223	968	1,7	2,3	0,1
2010.	december 1.	682	309	3 169	219	65	35	1 181	844	3,2	4,0	0,0
2011.	december 1.	697	329	3 044	211	74	41	1 120	858	3,2	3,2	0,1
2012.	december 1.	760	339	2 989	200	76	40	1 185	865	4,0	3,7	0,0
2013.	december 1.	782	345	3 004	190	62	31	1 214	874	3,7	1,8	0,1
2014.	december 1.	802	359	3 136	200	61	31	1 185	855	5,0	2,3	0,1
2015.	december 1.	821	368	3 124	197	60	31	1 190	849	4,8	2,8	0,0
2016.	december 1.	852	383	2 907	177	53	28	1 141	801	5,9	4,0	0,1
2017.	december 1.	870	395	2 870	172	53	28	1 146	810	6,3	4,1	0,0
2018.	december 1.	885	403	2 872	178	52	27	1 109	798	7,0	4,8	0,0
2019.	december 1.	909	412	2 634	155	52	27	1 061	782	6,6	4,8	0,1
2020. ^c	december 1.	933	414	2 850	164	36	20	944	754	7,4	3,0	0,0
2021.	december 1.	902	420	2 726	157	35	18	887	720	7,8	1,7	0,0
2022.	december 1.	885	418	2 558	148	40	20	872	693	8,7	3,1	0,0

10. ábra: Szarvasmarha-,sertés-,ló-,juh-,bivaly-,számár-,öszvér-és kecskeállomány [ezer darab] (Forrás: Internet9)

Ahogy fenti ábrán is látható a lóállomány és a kancaállomány is csökkent az elmúlt években. A kancaállomány a lóállományhoz viszonyítva nem változott, átlagosan a kancaállomány felét teszi ki a lóállománynak.²¹

Megnevezés	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Termelési számla										
élő állatok és állati termékek										
állatok										
szarvasmarha	52 746	48 966	85 924	82 687	82 467	98 742	106 192	113 300	120 336	147 039
sertés	211 701	220 127	215 285	219 298	232 102	222 664	254 815	253 887	231 472	319 457
ló	611	410	315	392	443	661	497	605	529	725
juh és kecske	17 287	16 694	20 780	21 065	18 875	21 675	21 970	22 791	26 733	35 927
baromfi	247 261	255 453	264 351	267 376	270 803	297 888	307 330	301 065	368 067	445 257
egyéb állatok	11 944	14 232	15 066	12 869	13 207	14 818	15 783	16 002	20 451	19 857
állatok összesen	541 550	555 881	601 722	603 686	617 896	656 448	706 587	707 650	767 589	968 262

11. ábra: Mezőgazdasági számlák rendszere, folyó alapon [millió Ft] (Forrás: Internet10)

A mezőgazdasági számlarendszerhez termelési, jövedelem- és tőkeszámlák tartoznak, ezek alkalmassá teszik a mezőgazdasági ágazat belső összefüggéseinek bemutatását és ágazati modellek megalapozását. A módszertanát az Európai Unió Statisztikai Hivatala dolgozta ki.²²

A ló tekintetében hullámozó volt a termelési, jövedelem- és tőkeszámlák értéke, de a 2022-es évben figyelhető meg a legnagyobb érték az elmúlt időszakból. A többi állatfajhoz képest viszont nagyon kicsi az érték, ez valószínű annak köszönhető, hogy a többi állatot élelmezési célra használják, a lovat csak kedvtelésből vagy szolgáltatás nyújtás céljából tartják az emberek.

²¹ https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0027.html?fbclid=IwAR14yap0L0-QzFUGHt9QShPkVwUQ1vaLXZoKSGMuTZKixTAgpEUF_sqtS3U (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

²² https://www.ksh.hu/agrarcenzusok_mszt (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

3. Lovak hasznosítási irányzatai

A lovak hasznosítási irányzatait három csoportra szeretném bontani. Először röviden bemutatom a lovassport szakágait, ezekben a szakágakban általában versenyzési célra használják a lovakat, de van, aki hobbi szinten is műveli ezeket. A második csoport a turisztikai hasznosításuk, amikor lovardákban lovasoktatásra, lovastúrázásra és lovaskocsizásra használják őket. A harmadik pont ebben a fejezetben az egyéb, különlegesebb hasznosítási irányzatok.

3.1 Szakágak

A galopp verseny egy olyan verseny, ami a lovak gyorsaságát teszi próbára. A galoppversenyeken belül három típust különböztetünk meg, a síkversenyt, a gátversenyt és az akadályversenyt. Ebben a szakágban angol telivér lovak fordulnak elő leggyakrabban.

Az ügető versenyek pályája hasonlít a galoppéhoz, mégis maga a verseny nagyon különbözik, hiszen itt a hajtó egy kétkerekű versenykocsiból hajtja a lovat, amit sulkynak hívnak. Itt ügető lovakat használnak. A verseny közben, ha a ló beugrik vágatába azonnal kizárásra kerül.

A díjlovaglás az összes lovas sportnak az alapja, hiszen itt a cél, a ló mozgásának, alkatának és képességeinek harmonikus fejlesztése. A versenyek során egy előre meghatározott gyakorlatsorozatot kell teljesíteni, a díjlovas programot.

A díjugratás szakág a leglátványosabb és legnépszerűbb a lovas sportok közül. A versenyeken a számok az akadályok magassága szerint van meghatározva. A versenyek próbára teszik a ló ugróképességét, készségeit, engedelmességét és a lovas tudását.

A military a legnehezebb és legösszetettebb szakág, mert ez egy három napos összetett verseny, ami a lovas részéről minden szakágban magas fokú tudást igényel. Az első napon díjlovagló programot kell lovagolni, a második napon több szakaszos tereplovaglást kell teljesíteni és a harmadik napon pedig díjugrató pályán kell végig menni.

A lovastornát más néven voltizsálásnak is nevezik. Itt a lovasok futószáron lépő vagy vágázó lovon mutatnak be egyéni vagy csoportos tornagyakorlatot. Nagy szükség van a lovasok egyensúlyérzékére és ügyességére mert a lóról fel- és le is ugrálnak az akrobatikus elemek során.

A távlovas verseny során különböző hosszúságú távokra lehet benevezni, a táv teljesítése mellett elengedhetetlen a ló és lovas kiváló erőnléte. A távok kisebb körökre vannak felosztva, minden kör után és a verseny végén kötelező állatorvosi vizsgálatra vinni a lovat. Itt a legtöbb esetben arab lovakat használnak.

A westernlovaglás Amerikából indult. A western reining lovaglás a marhapásztori munkával járó feladatokból jött létre. Szintén egy nagyon összetett sportról beszélünk, ahol szükség van a ló minden mozdulatának kontrollálására, így magas szintű engedelmisséget és koncentrációs képességet igényel.²³

3.2 Lovak turisztikai hasznosítása

A lovasturizmus fogalma – a Lovas Turizmus Nemzetközi Szövetségének meghatározása alapján – magába foglal minden olyan lovas tevékenységet, melyet a turisták megszokott lakóhelyükön kívül végeznek.²⁴

A lovasturizmus bőven túlmutat alaptevékenységén – nemzetgazdasági jelentőségét is eszerint kell figyelembe venni. A lovasiskolák működtetése, fenntartása nemcsak megélhetési lehetőséget teremt néhány ezer szakmabelinek, de fellendíti a vendéglátóegységek forgalmát, szállodák kihasználhatóságát és az adott környék kereskedelmét is.²⁵

3.2.1 Lovasturizmus kialakulása

A lovakat először angol példa alapján versenyzésre és hobbilovaglásra használták leginkább a társadalom felsőbb rétegeiben. Mindez Gróf Széchenyi Istvánnak volt köszönhető a 19. században. Az évtizedek során a lovak létszáma jelentősen lecsökkent a világháborúk miatt. A két világháború között még 900 ezer egyedet tartottak számon majd 1958-ra ez a szám 700 ezerre csökkent, ezek a lovak is nagy részben magángazdálkodók lovai voltak, amiket mezőgazdaságban hasznosítottak. Ebben az időszakban kezdődött el a lovasturizmus fejlődése annak ellenére is, hogy a lóállomány 100 ezer alá csökkent a nyolcvanas évek végére. Ekkor vette kezdetét a lóállomány szerkezetének változása hiszen innentől az egyedek más funkciókat töltöttek be, mint például a hagyományőrzés melyet civil szervezetek segítettek.²⁶

3.2.2 Lovasturizmus fejlődése

Hazánkban már közel 90 éve folynak a szervezett lovastúrák, amiken rengeteg magyar és külföldi lovas vesz részt, ez nagy mértékben köszönhető a gyönyörű magyarországi környezetnek. A túrák mellett hatalmas nézettségnek örvendenek a különböző lovas bemutatók, amik közül az első

²³ <https://georgikon.hu/aat/menesgazda/TAMOP-Lotenyesztes/ch03s05.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

²⁴

https://www.academia.edu/43309499/A_lovasturizmus_jelent%C5%91s%C3%A9ge_fejleszt%C3%A9si_lehet%C5%91s%C3%A9gei_%C3%89szak_Magyarorsz%C3%A1gon?fbclid=IwAR3zUopsl4WhZq-azCKd2JUVfdButNa9xdwBldhGV7wkD9wuLsLcGzNDuiM (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)

²⁵ Győrffy-Villám András: Lovasakadémia 10. – A lovasturizmus kézikönyve. Mezőgazda Kiadó, 2001. p. 158.

²⁶ http://publicatio.unisopron.hu/2499/1/gt_2021_1_05_Obadovics.pdf?fbclid=IwAR3zyaPdaEVWM4p1cSHPLxfmVtrFIJe9lnPuzvE4UKTIN2jH7eMDYpnIZTM (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)

legnépszerűbb Bugacon volt megrendezve, majd az évek során elérte a tízezres nézettséget. A Magyar Gazdák Országos Lovasegyesülete által került megrendezésre az első szervezett túra 1934-ben, amit 60 holland lovas lovagolt végig. Az ezt követő időszakban az Ibusz rendezett lovastúrákat szintén nagyrészt külföldi vendégeknek. Először 1962-ben Tihanyban, a Mátra-Bükk közelében majd Gyöngyös és Szilvásvár között indult nagyobb lovastúra a lovaglás és a táj szerelmeseinek. Ebben az időszakban kezdtek közkedveltek lenni a Hungária lovastúrák, amelyek nagyobb bevételeket jelentettek az országnak. Érdemes megemlíteni az Ibusz lovascsoportjának 1967. évi forgalmát, ami meghaladta a 100 ezer USA-dollárt. Végül a Balaton-felvidéken is beindult a tereplovaglások és a többnapos túrák szervezése, ezek a túrák nagy népszerűségnek örvendtek a külföldiek körében. Az 1960-as években lovasiskola nyílt Siófokon és ekkor tájt indult be a hortobágyi lovastúravezetés az eddigi bemutatók mellett. A következő nagy fejlődés a lovastúrázás történetében 1967-ben történt, ugyanis ettől az évtől minden lovas túravezetőnek idegenvezetői vizsgát kellett tenni, amit több hónapos esti képzés előzött meg és a vizsga letétele után is volt lehetőség továbbképzésekre. A 70-es és 80-as években megjelent két magán lovasiskola, egy a Balaton déli, és egy az északi partján. Egy új iroda is létrejött az Ibusz konkurense, a Pegazus Tours. Az új utazási iroda megteremtette az ország első lovastúra hálózatát saját telephelyeivel, amik Bugacon, Ágasegyháza, Lajosmizsén, Sarlópusztán Dömsödön helyezkedtek el. A telephelyek létrehozása hatalmas előrelépés volt mert így a vendégek utaztatásáról az istállótól a szállásig nem kellett gondoskodni. Ebben az időszakban az Ibusz és a Pegazus Tours szinte egymással versengett, ez abból volt látható, hogy az országban sokszor egy túraútvonalon ugyan abban az időben akár 3 lovascsoport is úton volt egyszerre. A rendszerváltást követően lassan elkezdtek csökkenni a központi lovastúrák és egyéb turisztikai szolgáltatások, átvették a helyüket a magánkézben lévő ménesek és lovasiskolák, ami a fejlődés velejárója volt. Egy új korszak következett a lovasturizmus történetében hiszen kialakult a hobbi célból való lótarthatás és lovaglás, ami régebben elit sportnak számított, megnőtt a lovas egyesületek száma és mára már mondhatjuk, hogy egy átlagos embernek elérhető sportról beszélünk.²⁷

Magyarországon körülbelül 600 lovarda és lovasiskola található, többségük 10-15 lóval rendelkezik, de ez a szám a lovarda szolgáltatásaitól függ. A létesítmények területi eloszlása követi az idegenforgalmi régiókat, illetve a régi nagyobb lótenyésztési központok körül található több lovarda. Országunk nyugati részén sűrűn helyezkednek el a lovardák Ausztria közelsége miatt, a legtöbb vendég is innen érkezik, míg Kelet felé pont ennek az ellenkezője tapasztalható. A Balaton északi és déli partján is rengeteg lovasiskola található, a különbség annyi, hogy a déli parton

²⁷ Győrffy-Villám András: Lovasakadémia 10. – A lovasturizmus kézikönyve. Mezőgazda Kiadó, 2001. p. 11-17.

közvetlenül a parti sávban helyezkednek el. Kaposvár és környéke igyekszik felzárkózni a balatoni helyzethez és ugyan ez mondható el, Tolna és Baranya megyéről is. Bábolna körül is népszerű a lovassport és sok a lovasiskola ez köszönhető annak is, hogy ott található országunk egyik állami gazdasága. A Velencei-tó vonzása miatt Fejér megyében is virágzik a lovasturizmus. Budapesten egész évben zavartalanul működik a lovasok oktatása a környező lovardákban. Itt nem beszélhetünk holtszezonról a rengeteg lakos miatt, ellentétben például a Balaton környéki lovardákkal, ahol tavasztól őszig tart a főszezon a Magyarországra látogató külföldieknek köszönhetően. A Kiskunság környékét tekinthetjük legideálisabbnak, ugyanis itt hálózatszerű eloszlásban alakultak ki a lovardák a kitűnő homoktalajon. Nógrád megye környéke a lovasturizmus szempontjából az egyik leggyengébb körzet, egyedül Eger és Szilvásvár környéke kivétel. A Tisza környékén a hagyományos lovasközpontokban fedezhetünk fel nagyobb lovaséletrit: Tiszafüreden, Hortobágyon, Nyíregyházán, Kisvárdán, ha Dél felé haladunk akkor Mezőhegyesen Orosházán és Hódmezővásárhelyen is számos lovarda található.

Hazánkban sok-sok érintetlen vidék található, amelyek kiváló helyszínül szolgálnának lovardáknak, lovastúráknak. Így hát a mennyiségi fejlődés feladata az is lenne, hogy megszüntesse az egyenetlen területi eloszlást és színvonalas lovardák jöjjenek létre.²⁸

3.2.3 Lovasturizmus helyzete napjainkban

A legújabb nagy lépés a hazai lovasturisztika történelmében az 1813 kilométer hosszú lóhátan bejárható útvonalhálózat, amiben 31 megállóponrt várja a lovasokat. A 31 megállópontról 16 már átadásra került és további 15 még kivitelezés alatt van. A lovaglás szerelmesei az Észak-Alföld régiók és az Észak-Magyarország területén barangolhatnak lovaikkal.²⁹

²⁸ Györfly-Villám András: Lovasakadémia 10. – A lovasturizmus kézikönyve. Mezőgazda Kiadó, 2001. 17-20.

²⁹ https://turizmus.com/desztinaciok/lovasturistikai-halozat-jon-letre-eszak-magyarorszagon-1175919?fbclid=IwAR1hKlCjRWzrncVI6Zn1qDUVqCn1zbGAnMENWdkck72VQ6aKhNz2c_vCd-k (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)

12. ábra: Túraútvonal hálózat (Forrás: Internet11)

3.2.4 Lovaskocsizás mint turisztikai szolgáltatás

Magyarországon a lovaskocsizás is nagyon közkedvelt szolgáltatást a lovasoktatás és a lovastúrázás mellett. Hazánkban a legtöbb lovardában kettes fogat található, amivel a bemutatókat követően vitték a vendégeket egy kört a pusztán. Például Bugacon is népszerű volt ez a program, itt naponta többször, több mint húsz kettesfogat vitte körbe a vendégeket a nyolcvanas években. A kocsikat magyar félvér lovak húzták, a lovakon népies szerszám volt, a hajtók fekete kalapot, fehér inget, fekete nadrágot és csizmát viseltek, tehát rendkívül stílusosan nézett ki egy ilyen fogat. Napjainkban is igénybevehetőek hasonló szolgáltatások az ország különböző részein. Például a Hortobágyon, Lajosmizsén és a Balaton-felvidék számos lovardájában is.³⁰

A lovak kiválasztása fajta szerint:

Fontos, hogy a lovastúrákra oda illő, strapabíró és nyugodt lovakat válasszon a lovastúravezető. Nagy előny, ha olyan lófajta kerül megszervezésre a túra, ahol az adott lófajta kitenyésztették mert így azt a klímát, a víz összetételét és takarmányt szokta meg a szervezete, nem beszélve a talajról, amihez a paták alkalmazkodtak az évek során. A hegyvidékes terepeken jól használható a haflingi, a lipicai és a hucul ló. Ezek a fajták testesebbek, alacsonyabban van a súlypontjuk, így biztosabban mozognak. A sík vidékeken, mint például a Hortobágyon érdemes figyelembe venni a nyári szárazságot amikor a talajon repedések keletkeznek, mert a legtöbb ló itt még lépésben is botladozik, kivéve a környéken kitenyésztett lovakat. Tehát a sík talajra legalkalmasabb fajták a

³⁰ Györfly-Villám András: Lovasakadémia 10. – A lovasturizmus kézikönyve. Mezőgazda Kiadó, 2001. p. 134-140.

nóniusz, a furioso-north star és a kisbéri félvér. Természetesen mindenféle lófajta mindenféle vidéken használható csak szükség van egy kis időre amíg alkalmazkodnak az adott környezethez. Az eddig említett lófajták mellett kiválóan alkalmasak felépítésük és strapabíróságuk miatt a gidrán illetve a shagya-arab és az arab telivér fajták is. Az arab lovakkal egyedül annyi a gond, hogy elég kicsi termettel és érzékeny bőrrrel rendelkeznek, így az átlag európai amatőr lovasok testméreteihez nem felelnek meg, ezért csak korlátozott számban használják őket.³¹

3.3 Egyéb hasznosítási irányzatok

Érdemes megemlíteni három hazánkban nem elterjedt hasznosítási irányt is. A vágóló és vágócsikó előállítását, itt szervezett formában a húsmarháéhoz hasonló tartási körülmények között állítják elő a lóhúst. A második a tejtermelés, amikor kumiszt készítenek a kancák tejéből, illetve előfordul, hogy kozmetikumok gyártásához, humán- és csikótápszer gyártásához is felhasználják. Végül az utolsó nem mindennapi hasznosítási irány a hormontermelés. Ebben az esetben összegyűjtik a vemhes kancák vizeletét és gyógyszer alapanyagokat nyernek ki belőle.³²

³¹ Győrffy-Villám András: Lovasakadémia 10. – A lovasturizmus kézikönyve. Mezőgazda Kiadó, 2001. p. 134-140.

³² <https://georgikon.hu/aat/menesgazda/TAMOP-Lotenyesztes/ch03s05.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

4. Őshonos állatfajták és lófajták támogatási rendszere, lovardafejlesztéshez kapcsolódó pályázatok

4.1 Az Nemzeti Vidékfejlesztési Program bemutatása

A vidékfejlesztés a közös agrárpolitika (KAP) „második pillére”, a közös agrárpolitika pedig vidékfejlesztést támogató finanszírozás és intézkedések által támogatja a vidéki területek élénkségét, illetve gazdasági életképességét. 2023-tól kezdődően minden új vidékfejlesztési intézkedés a nemzeti KAP stratégiai tervek részévé válik.³³

A Nemzeti Vidékfejlesztési Program során minden tagállam önálló vidékfejlesztési programot dolgoz ki, melynek célja az országos és regionális szintű kihívások kezelése úgy, hogy a közös uniós prioritásokkal összhangban maradjon. A nemzeti és regionális programokat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap és a nemzeti költségvetések társfinanszírozza.³⁴

A közös agrárpolitikának az EU vidékfejlesztési céljaihoz való hozzájárulását az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) támogatja.³⁵ Az EMVA költségvetése a 2014-2020-ig tartó időszakban 100 milliárd euró volt, majd a 2020. december 23-án elfogadott átmeneti KAP-szabályozás miatt a vidékfejlesztési programokat feltételelesen meghosszabbították a 2021-es és a 2022-es évre. A meghosszabbítás okán további 26,9 milliárd eurót kaptak a 2021-2027-ig tartó időszak költségvetéséből, illetve 8,1 milliárd eurót a Next Generation EU helyreállítási eszközökből. Sok vidékfejlesztési programokhoz kapcsolódó projekt folytatódik 2025 végéig az említett módosítás miatt.³⁶ A KAP legújabb reformjait hivatalosan 2021. december 2-án fogadták el, az új KAP ciklus 2023. január 1-jén kezdődött és 2027-ig tart. Az új ciklusban, ami a vidékfejlesztést illeti, a pénzeszközök legalább 35%-a az éghajlatot, a biológiai sokféleséget, a környezetet és az állatjólétet támogató intézkedéseket támogatja.³⁷

4.2. Vidékfejlesztési program őshonos támogatása Magyarországon

Elsősorban fontosnak tartom megemlíteni a lovak és az egyéb tenyészállatok törzskönyvezését, hiszen ezek a dokumentumok elengedhetetlenek a támogatás megpályázása, igénybevétele során. A lótörzskönyvezésnek meghatározott céljai vannak: fontos, hogy öröklődő

³³ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_en (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

³⁴ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development/country_hu (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

³⁵ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_en (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

³⁶ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development/country_hu (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

³⁷ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

tulajdonságaikat, és valamennyi tényezőt, mely ezek kialakításában szerepet játszik, nyilvántartsák oly módon, hogy tenyész értékük felismerhető, nyomon követhető legyen, s ezáltal a lóállomány nemesítése, teljesítményének fokozása lehetővé váljon. A törzskönyvezés két fő elemmel rendelkezik: származás-nyilvántartás és teljesítmény-nyilvántartás. Ez térben és időben, illetve alkalmazott módszerek tekintetében elkülönül, gyakorlati végrehajtása során. A származás-nyilvántartás a lovak rokoni kapcsolatainak nyomon követhetőségét célozza meg. A származás-nyilvántartás pedig a kancafedeztetés és termékenyítés nyilvántartása, a született csikó azonosító jellel való ellátása, valamint a származás ellenőrzése.³⁸

4.3. A VP4-10.2.1-21 kódszámú támogatás feltételei

Az alábbi pályázati felhívás a Széchenyi 2020 keretében jelent meg VP4-10.2.1-21 kódszámmal „A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése” címmel. A felhívás célja, hogy a veszélyeztetett, őshonos és fajtarekonstrukció alatt álló alacsony létszámmal rendelkező állományok hagyományos tartással és takarmányozással történő tenyésztésben életképes populációját fenntartsa és genetikai állományukat megőrizze. Fontos még kiemelni, hogy a mezőgazdasági állatfajták esetén csak nőivarú, a baromfifajták esetén vegyes ivarú egyedekre nyújtható be a támogatási kérelem. A kérelmek beadása csak elektronikus úton, ügyfélkapun keresztül lehetséges. A pályázati felhívás meghirdetésekor a tervezett keretösszeg, ami rendelkezésre állt, 17 milliárd Ft volt. Csak olyan személy jogosult a támogatásra, aki a nyilvántartási rendszerekben az állatok tartójaként bejegyzett állattartó. A kérelmek beadására 2022. január 3-tól 2022. január 31-ig és 2023. január 2-től 2023. január 31-ig volt lehetőség. Ha valaki elmulasztotta a határidőket nem volt lehetőség utólag beadni a kérelmet.³⁹

4.3.1 A támogatás részletei

A korábbi évekhez képest a védett őshonos mezőgazdasági állatfajták közül a fekete mangalica sertés fajtavál bővült, amely fajtarekonstrukción átesett. Továbbá a lófajták közül az akhal-tekével bővült ki, ami a veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták csoportjába tartozik. A következő a sorban a kárpáti borzderes szarvasmarha, ami 2021-ben még fajtarekonstrukció alatt állt, azonban 2022-től erre a fajtára is be lehetett nyújtani a kérelmet, végül a muraközi lófajtavál is

³⁸ Dr. Mentés Katalin – Molnár Szecső – Dr. Pongrácz László – Dr. Szajkó István – Török Miklós: A mesterlovász könyve, Szaktudás Kiadó Ház, 2010. p. 88-89.

³⁹ <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/mezogazdasagi-termeles/104002-megjelent-a-vedett-oshonos-es-veszelyeztetett-mezogazdasagi-allatfajtak-genetikai-allomanyanak-in-situ-megorzese-cimu-palyazati-felhivas> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)

bővült a sor ugyan ebben az évben. Fontos még megemlíteni, hogy a többségi állami tulajdonban álló gazdasági társaságoknak, illetve központi költségvetési szerveknek szükséges a kérelemhez csatolni egy kormányhatározatot, ami azt jelenti, hogy a kormány előzetesen hozzájárul.

Az Agrárközgazdasági Intézet és az Agrárminisztérium kérésére ciklusonként felülvizsgálásra kerül a támogatási összegek mértéke és ha szükség van rá, indokolt mértékkel megemelik az összegeket is.

Az új költségkalkulációk összeállítása a Központi Statisztikai Hivatal általi, az egyes fajták tartási költségeinek változására vonatkozó árindex alakulásokon, a teljes munkaidőben alkalmazásban állók – összesített nemzetgazdasági ágakra vetített – havi bruttó átlagkeresetére vonatkozó adatok, a gyep haszonbérleti díjak, továbbá a NAIK-PÁIR takarmányárakra vonatkozó adatain, valamint a fajtafenntartásért felelős tenyésztőszervezetek által készített, részletes szakmai indoklással kiegészített tételes költségkalkulációin alapultak.

Az alábbi táblázatban a támogatás maximális összegei láthatóak állatfajokra lebontva, melyek növekedtek az ezt megelőző támogatási ciklushoz képest.⁴⁰

A támogatás tárgya (fajta)	Korábbi támogatás maximális összege (eurónak megfelelő forintösszeg/egyed/év)	Jelenlegi támogatás maximális összege (eurónak megfelelő forintösszeg/egyed/év)
Magyar szürke szarvasmarha	300	500
Magyar házi bivaly	300	500
Kárpáti borzderes	-	500
Magyartarka	300	700
Ló	500	700
Szamár	250	400
Sertés	198	300
Juh	57	77
Kecske	57	77
Tyúk	25	35
Gyöngytyúk	25	39
Kacsa	34	53
Pulyka	44	68
Lúd	50	77

13. ábra: Támogatás maximális összegei (Forrás: Internet12)

Azok az állattartók, akik a 2022-es évben nyújtották be a támogatási kérelmet, a kötelezettségvállalási időszak 3 évig tart (2022. január 1-től 2024. december 31), akik 2023-ban csatlakoztak 2 évre nyújtották be a kérelmet (2023. január 1-től 2024. december 31). A támogatás

⁴⁰ <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/mezogazdasagi-termeles/104002-megjelent-a-vedett-oshonos-es-veszelyeztetett-mezogazdasagi-allatfajtak-genetikai-allomanyanak-in-situ-megorzese-cimu-palyazati-felhivas> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)

kifizetései mindig a benyújtást követő évben történnek, tehát a 2024-ig kérelmezők 2025-ben kapják meg az utolsó összeget.

4.3.2 Igénylés feltételei

Fontos, hogy az adott egyed/állomány fajtatiszta legyen és azonosítója is legyen, illetve a tulajdonos rendelkezzen az adott fajta fenntartásáért felelős tenyésztőszervezet igazolásával. Az igazolás kérelmezhető az Egységes Nyilvántartási és Azonosítási Rendszer és az Országos Állattenyésztési Adatbázis nyilvántartásában levő nőivarú egyedek és baromfifélék esetében egyes ivarú állományok után. A következő két ábrán egy tenyésztőszervezeti igazolás látható, ebben az esetben a Magyarországi Arablótenyésztők Egyesülete által került kiállításra. Az első képen az első oszlopban kiválóan látható a fentebb említett azonosítószám.⁴¹

⁴¹ <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgaltatas/mezogazdasagi-termeles/104002-megjelent-a-vedett-oshonos-es-veszelyeztetett-mezogazdasagi-allatfajtak-genetikai-allomanyanak-in-situ-megorzese-cimu-palyazati-felhivas> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)

4 — Nyilatkozat

Igazolom, hogy a fent nevezett ügyfél betartja a tenyésztési programban foglaltakat, továbbá az igazoláson szereplő egyedek, illetve állományok VP4-10.2.1.1-21 A védett őshonos, veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése pályázati felhívás 3.4.1.1. szakasz I. rész 1. bekezdés a) pontjának megfelelő fajtatípusa - az adott fajta törzskönyvébe sorolt -, magyar szürke szarvasmarha és magyar tarka szarvasmarha esetén "A" és magyar merinó esetén "A", "a" főtörzskönyvébe, illetve magyar szürke szarvasmarha esetében a vonalak megőrzése érdekében történt mesterséges termékenyítésből származó, nem "A" főtörzskönyvébe sorolt, és a fajta fenntartásáért felelős tenyésztőszervezet igazolásával rendelkező nőivarú egyedek, illetve baromfiállományok esetében vegyes ivarú állományok.

Baromfiállományok esetén: kijelentem, hogy az ivararány megfelel a Felhívásban megadott értékeknek.

Fajtarekonstrukció alatt álló kárpáti borzderes szarvasmarha esetén: kijelentem, hogy a nőivarú egyedek ősei legalább 75%-ban, vagy a főit kárpáti borzderesnek besorolt egyedek, vagy a nőivarú egyedek ismeretlen származásúak, azonban a kárpáti borzderes szarvasmarha küllemi tulajdonságaival rendelkeznek és a tenyésztőszervezet engedélyével részt vesznek a kárpáti borzderes fajtarekonstrukciós programjában.

Fajtarekonstrukció alatt álló muraközi ló esetén kijelentem, hogy a nőivarú egyedek a tenyésztőszervezet engedélye alapján részt vesznek a muraközi ló fajtarekonstrukciós programjában és már megfelelnek a muraközi fajtába sorolás feltételeinek (a lóútlevélükbe a fajta megjelölés muraközi), vagy a tenyésztőszervezet felvette a magyar hidegvérű fajtába tartozó, illetve a legalább 50 %-ban magyar hidegvérű vagy muraközi származású nőivarú egyedek a muraközi főfajtájukba, vagy - ismeretlen származású, de a muraközi küllemi tulajdonságaival rendelkező nőivarú egyed esetében - a muraközi eredő törzskönyvébe.

Az állattartó által tartott egyedek, állományok, kis létszámú, ritka vonalak, családok genetikai értéke:

Kiemelkedő genetikai értékű ☒ Magas genetikai értékű ☐

Tenyésztési munka minősítése:

Igazolom, hogy az állattartó 2021 év 06 hónap 02 nap óta tenyésztőszervezetünk tagja. Igazolom, hogy az állattartó tenyésztői munkája:

kiemelkedő színvonalú ☐

jó színvonalú ☒

megfelelő színvonalú ☐

Magyartarka szarvasmarha esetében: igazolom, hogy a fent nevezett ügyfél legalább 2021-től érvényes ivadékvizsgálati szerződéssel rendelkezik.

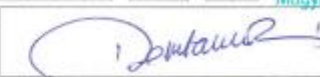
5 — Kitöltési dátum és aláírás

Kitöltés dátuma:

2023. 01. 14

Magyarországi Arabiotevényestők

Tenyésztőszervezet képviselőjének aláírása:

Egyesülete
BÁBOLNA

Aláíró neve:

Rombauer Tamás

Figyelem, cégszerű aláírás szükséges!

15. ábra: Tenyésztőszervezeti igazolás 2. (Forrás: Saját dokumentum)

A következő feltétel, amit fontos megemlíteni, hogy a kérelmezőknek a 2022-ben benyújtott pályázatok esetén 2022 január 1-től, a 2023-ban benyújtóknak 2023 január 1-től a tartásában kellett,

hogy álljon az állat. Ez azt jelenti, hogy a tulajdonosnak a Tenyészet Információs Rendszerben (TIR) állattartóként kell nyilvántartásban lennie. Az állattartó köteles megőrizni az előírt állatállomány létszámot a támogatási időszak végéig, illetve az előírt tartási körülmények betartása is kötelező. A tulajdonosnak természetesen rendelkeznie kell a minimum egyedszámmal, ami fajtánként került meghatározásra:

- ló, szamár, bivaly, szarvasmarhafélék: minimum 1 egyed
- kecske, sertés, juhféle: minimum 10 egyed
- baromfifélék esetében: minimum fajtánként 20 egyed

Ha valamelyik feltétel nem teljesül a beadást követően minden évben akkor az állattartó köteles visszafizetni a hiányos évben igénybe vett támogatási összeget.⁴²

1. táblázat: Támogatás igénybevétele az életkor szempontjából (Forrás: Internet)

Adott fajok minimum életkora a támogatás igénybeviteléhez:	
Faj	Életkor
Ló, szamár	1 év
Juh, kecske	6 hónap
Magyar szürke szarvasmarha	3 év
Magyartarka szarvasmarha	2 év
Kárpáti borzderes szarvasmarha	1 év 6 hónap
Bivaly	1 év
Sertés	6 hónap
Baromfifélék	180 nap

4.3.3 Tenyésztésre vonatkozó információk

A 188/2019. (VII. 30.) Korm. rendelet szerint, amely állattenyésztésről szól, a kérvényezőnek külön figyelmet kell fektetni a fedeztetésnél az apaállatra. Az apaállat csak olyan egyed lehet, ami tenyészállatnak lett minősítve, illetve az adott fajta fenntartásáért felelős tenyésztőszervezet tenyésztési programban szerepel.

Az alábbi táblázatban látható a támogatható tenyésztésbe vont, maximális nőivarú állatlétszám fajonként:

⁴² <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/mezogazdasagi-termeles/104002-megjelent-a-vedett-oshonos-es-veszelyeztetett-mezogazdasagi-allatfajtak-genetikai-allomanyanak-in-situ-megorzese-cimu-palyazati-felhivas> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)

Faj	Az intézkedés alapján támogatható, tenyésztésbe vont, maximális nőivarú állatlétszám	
	védtett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták esetében	fajtarekonstrukció alatt álló mezőgazdasági állatfajták esetében
szarvasmarha	7 500	200
bivaly	7 500	200
ló	5 000	200
szamár	5 000	200
sertés	15 000	200
juh	10 000	200
kecske	10 000	200
tyúk	25 000	500
gyöngytyúk	25 000	500
kacsa	25 000	500
pulyka	25 000	500
lúd	25 000	500

16. ábra: Maximális nőivarú állatlétszám (Forrás: Internet13)

Ha egy állattartó felvette a támogatást, de közben tulajdonosváltás történik, lehetősége van a kötelezettség átadására a hátralévő időszakban természetesen a támogatásra való jogosultsággal együtt.

A kérelemhez csatolandó dokumentumok:

- Tenyésztőszervezeti igazolás pályázati felhívás 8. mellékletében lévő formanyomtatványán
- végzettséget igazoló oklevél/bizonyítvány (amennyiben releváns)
- ha szükséges a Kormány előzetes hozzájárulását igazoló dokumentum

A dokumentumokat csak elektronikus formában lehet feltölteni a megadott formátumban, a támogatási kérelemhez csatolva.⁴³

4.4 Lovas létesítmények fejlesztése

A pályázati felhívás 2022 februárjában jelent meg VP6-6.4.1.1.-22 kódszámmal. A hozzá tartozó önállóan támogatható tevékenységek közé tartozik a fedett lovarda kialakítása és létrehozása, felújítása és bővítése lovas pályával. A választható önállóan nem támogatható tevékenységekhez sorolható a kiszolgáló egységek és szociális helyiségek kialakítása és felújítása, kerítés építése, kamerarendszer beszerzése, a létesítményhez szorosan kapcsolódó a telekhatáron belül lévő infrastruktúra megvalósítása. A lovardában vagy kapcsolódó épületekben megújuló energiaforrást

⁴³ <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/mezogazdasagi-termeles/104002-megjelent-a-vedett-oszonos-es-veszelyeztetett-mezogazdasagi-allatfajtak-genetikai-allomanyanak-in-situ-megorzese-cimu-palyazati-felhivas> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)

hasznosító technológiák kialakítása, tűzvíztároló létrehozása vagy felújítása, illetve általános költségekhez kapcsolódó tevékenységek, ingatlan megvétele. Olyan mikrovállalkozók nyújthatják be a támogatási kérelmet, akik vidéki térségekben működnek, székhelyük vagy telephelyük minimum a kérelem benyújtása előtt vidéki térségekben elhelyezkedő településen van. Legalább 2 évvel a tulajdonában volt a kérelem benyújtását megelőző 24 hónapban az Országos Lótenyésztési Információs Rendszer szerint.

Öt benyújtási szakasz volt a támogatásra:

1. 2022. május 4. – 2022. május 17.
2. 2022. május 18. – 2022. május 31.
3. 2022. június 1. – 2022. június 14.
4. 2022. június 15. – 2022. június 28.
5. 2022. június 29. – 2022. július 12.

Maximum 100 millió forint a vissza nem térítendő támogatás összege. A maximális mértéke a támogatásnak az összes elszámolható költség 70%-a. ⁴⁴

4.5 Kitekintés az Európai Unió tagállamaira

Az Európai Unió tagállamaiban Ausztriára és Németországra nézve találtam az alábbi pályázati lehetőségeket, amelyek állattartással kapcsolatosak.

4.5.1 Ausztria

Ausztriában, azon belül is Burgenland területén igénybevehető egy hasonló támogatás, mint Magyarországon a vidékfejlesztési program keretein belül. Ebben az esetben is nőivarú egyedek vásárlását támogatja a pályázat, szarvasmarha, juh és kecske vásárlására vehető igénybe. A szükséges dokumentumok a kérelemhez, a tevékenység igazolása és a számlák csatolása. A határidőt tekintve bármikor benyújtható, de fontos, hogy ne legyenek hiányosak a dokumentumok. További információért az Agrárpolitikai és Finanszírozási Egységnél lehet érdeklődni. ⁴⁵

4.5.2 Németország

- Támogatás álltbetegségi alaphoz szarvasmarhák oltására. Három régióban lehet benyújtani a kérelmet, Hamburgban, Vesztfáliában és Niedersachsen régiókban. ⁴⁶

⁴⁴ <https://emva.hu/ui-palyazati-lehetoseg-a-lovas-letesitmenyek-fejlesztesere/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.10.24)

⁴⁵ <https://www.burgenland.at/service/sdg-en/article/rural-development-funding-awarding-of-purchase-grants-from-provincial-funds-for-female-breeding-cattle-sheep-and-goats/#c-sdg-8> (Utolsó megtekintés: 2023.11.03)

⁴⁶ <https://verwaltung.bund.de/leistungsverzeichnis/en/leistung/99110022080001> (Utolsó megtekintés: 2023.11.03)

- Támogatás fakitermeléshez lovak segítségével. A kérelmet magánvállalkozók nyújthatják be, akiknek hivatalosan Mecklenburg-Vorpommern a lakóhelye. A pályázatokat az adott naptári év október 1-jéig kell benyújtani a támogatást nyújtó hatósághoz.⁴⁷

⁴⁷ <https://verwaltung.bund.de/leistungsverzeichnis/EN/leistung/99400305017000/herausgeber/MV-110536685/region/130000000000> (Utolsó megtekintés: 2023.11.03)

5. Vizsgálati módszerek

5.1 A vizsgálat körülményeinek és módszereinek bemutatása

Kutatásom első módszere egy személyes mélyinterjú melynek során 11 kérdést fogalmaztam meg, melyek főleg az őshonos lófajták használati irányzataira és a velük kapcsolatos támogatásokra gyakorlati tapasztalataira vonatkoztak. Az interjú teljes terjedelmét hangrögzítővel vettem fel, kérdéseimet a mellékletekhez csatoltam. A személyes interjú előnyének tekintem, hogy a kérdéssort magam állíthattam össze, melyekre a legilletékesebb személy adott választ.

Az interjú a kvalitatív kutatások alapvető forrása. A strukturált mélyinterjú lényege, hogy az interjút készítő személy eltekint a válaszadó komplex személyiségétől és arra a véleményre, tudásra koncentrálni, amelyet tőle remél megismerni.⁴⁸

Interjúm során többször is felmerült a lovastúrázás mint szolgáltatás és fontos használati irányzat, ami a kilencvenes évektől fogva hozzájárult a lovardák fejlődéséhez és népszerűségéhez. Úgy döntöttem, hogy folytatom kutatásomat egy terepbejárással, melynek során részt vettem egy két napos lovas túrán, ahol megfigyeltem a túra körülményeit és kötetlen beszélgetés formájában derítettem ki az résztvevőktől, hogy mennyire elégedettek, esetleg mik azok a tényezők, amiken változtatni kellene.

5.2 Interjúalany bemutatása

A személyes interjút lovasdedzőmmel, Győrfy-Villám Andrással készítettem. Interjúalanyom okleveles agrármérnök, lovastúravezető, vendéglátóipari üzletvezető, író, a magyar lovas sport nagy tiszteletnek örvendő alakja. Számos lovardában tevékenykedett ágazatvezetőként és lovasiskolavezetőként. Díjlovaglásban és díjugratásban is aktívan versenyzett, jelenleg másoknak segít ugyanezen kategóriákban sikereket elérni. Egy ideig versenybíróként is dolgozott. 1996-tól 2010-ig a Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség elnöke, 2010-től örökös tiszteletbeli elnöke. Jelenleg címzetes egyetemi docens. Személyes kötődésem mellett tehát számos szakmai indok támasztja alá interjúalanyom kiválasztásának okát.⁴⁹

⁴⁸ <https://mmi.elte.hu/szabadbolcseszett/mmi.elte.hu/szabadbolcseszett/index72c4.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

⁴⁹ Győrfy-Villám András: Az utolsó huszárok II., Balaton-felvidéki Szabadidő Sportegyesület, 2017. p. 5.

6. Vizsgálati eredmények, értékelésük

6.1 Interjú bemutatása

Az interjú elején rögtön kiderül, hogy az interjú alany eddigi munkája során az őshonos fajták közül a Kisbéri félvérrel volt a legtöbb tapasztalata, hiszen a fajta tenyésztésével foglalkozott évtizedeken keresztül. A Kisbéri is tartja a kedvencének, hiszen a hagyományos fajták közül ez a legalkalmasabb és legsokoldalúbb a korszerű szakági munkára, szakági feladatok végrehajtására. A szakági feladatokon belül a díjlovaglásra, díjugratásra és a magasabban telivéreztetett egyedek a militaryra is alkalmasak. Az említett szakágak mellett fogathajtásban is jeleskedik a fajta, illetve nagyon sokan használják hagyományőrzésre, lovastúrákra, hiszen korszerű huszárlónak tenyésztették ki. Ha megvizsgáljuk egy korszerű huszár feladatkörét, láthatjuk, hogy minden olyan mai szakági vonal nyoma megtalálható, ami alátámasztja interjúalanyom kijelentését, a fajta sokoldalúsága kapcsán. A következő említett lófajta, a Furioso-north star volt, mellyel aktívan dolgozott, valamint a diplomamunkáját is a Furioso ménesben teljesítette a Kiskunságban. Végül a harmadik fajta, ami említésre került, a Shagya-arab, velük Bábolnán dolgozott együtt gyakornokként.

Őshonos fajtáink többsége valamilyen szakágban jeleskedik, azonban érdekelt interjúalanyom véleménye arra vonatkozóan, hogy van-e olyan fajta, mely alulértékelt, vagy kevesebb figyelmet kap. Természetesen vannak fajták, amelyek alkatuknál, kitenyésztettségüknél, típusuknál fogva nem alkalmazhatóak egy-egy szakágban. Minden tenyésztőnek megvan a kedvenc fajtája és a tenyészetekben kiválóan, a kitenyésztettségnek megfelelően használják őket. Interjúalanyom véleménye szerint nincs olyan fajta, mely indokolatlanul háttérbe lenne szorítva a többihez képest, azonban megemlítette, hogy a valamikori klasszikus, jól működő tájfajtákat érdemes lenne feleleveníteni, népszerűsíteni, mint például a Tolna tamási tájfajta, melynek aktualitásáról ma keveset tudunk.

Arra is kíváncsi voltam, hogy a lóágazon belül mi van a legnagyobb hatással Magyarország gazdaságára. Interjúalanyom szerint, a gazdaság tekintetében folyamatos bevételekről kell beszélnünk, hiszen hagyományos lóhasználatról a mezőgazdaságban már régen nincs szó. Itt feltétlenül a turizmus és nem csak a külföldi, hanem a hazai turizmus volt alanyom válasza.

A következő kérdésem arra irányult, hogy milyen hatással van a lóágazat a gazdaságunkra. Győrffy-Villám András szerint talán csak másodlagosan hat, mert sem volumenében, sem pedig a megtermelt effektív értékben nem hasonlítható össze az iparral és a kereskedelemmel. Ellenben a népességmegtartó ereje van a hátrányos helyzetű vidék megélhetését tekintve – a hátrányos helyzet kifejezést úgy értette, hogy nincs ipar, nincs olyan típusú kereskedelem, vagy szolgáltatás, amelyik

tömeges megélhetést biztosítana. A vidéki településeken azonban, kihasználva a csodálatos természeti adottságokat, viszonylag kis beruházással ügyesen működtetve, üzemeltetve folyamatos, biztonságos bevételt és minőségi életmódot tud biztosítani egy lovasiskola, tenyészet vagy akár a kettő együttes fenntartása.

A lóhoz kapcsolódó tevékenység iránti keresletet meghatározó tényezőkre kérdeztem rá a továbbiakban, itt elsősorban a lóhoz kapcsolódó tevékenység alatt a lovasoktatásra és túrázásra gondoltam. Erre a kérdésre az a válasz érkezett, amit vártam, mindenki más és más ok miatt lovagol. Van, aki testedzés, mozgás céljából, mások a lovak szeretete miatt és vannak olyan lovasok, akik a természet közelségét keresik.

Azzal kapcsolatban, hogy hogyan válik eredményessé a lótarás és a tenyésztés a szolgáltatóiparban a következő választ kaptam: Több évtizedes kérdés, hogy a megváltozott világgal – itt az utolsó fél évszázadra vagy inkább az elmúlt 70-80 évre gondolt interjúalanyom -, folyamatos kérdés, hogy a minőségi génmegőrzés, illetve nagyon előnyös, hogy a hagyományos fajtákat megtartjuk, de változatlanul fontos a funkció, gazdaságosság, fenntarthatóság együttes kérdése. Meg kell találni azt a funkciót, azt a feladatkört – itt akár exportra is gondolhatunk – és azt a gazdasági keretet, melyeken belül ez fenntartható a mai berendezkedésű világban. Lehet ez turizmus, sport, vagy speciális értékesítési út, alanyom szerint megfelelő átgondolás kell, hogy megelőzze ezeket. Meg kell találni a megfelelő lehetőségeket, először gondolati síkon, majd a gyakorlatban.

Interjúm második fele a támogatásokra irányult. Lovasedzőm hasznosnak találja a lótenyésztéshez és lótaráshoz kapcsolódó támogatásokat. Már korábban is tudtam, hogy számos lovarda tulajdonossal dolgozott együtt és sok lovardában tevékenykedett tenyésztésvezetőként is. Ennek tudatában érdekes volt számomra, hogy ezekben a lovardákban igénybe vették-e az említett támogatásokat és az azt követő időszakban mekkora és milyen ütemű fejlődés volt tapasztalható ezekben a lovardákban. Legtöbbször igénybe vették őket, hiszen ma már az információs csatornák rendkívül gyorsak és hatékonyak. Ellenben, a kérdésem második részére irányuló válasz már kevésbé volt biztató, hiszen az említett támogatási összeg gyakran csak a túlélést szolgálja, így többnyire átmeneti segítséget jelent csupán.

Végül szerettem volna tudni, hogy hogyan lehetne fellendíteni Magyarországon a lovas életet és a lótenyésztést. Nyilvánvaló, hogy a kettő szorosan összefügg egymással. A tenyésztés szakmai részével nincs gond, mert a tenyésztőegyesületekben többnyire magas színvonalúan, jól szervezeten, működőképesen folyik a tenyésztés. A többi tekintetben azonban hasznos lenne valami olyan típusú normatív támogatás, ami nem feltétlenül csak eseti pályázat, hanem rendszeres,

melyben céltudatosan, átfogó tervbe foglaltan, területenként határozza meg a támogatások irányát, prioritásait.

6.2 Lovastúra bemutatása

1. nap: A lovastúra 2023 június 13-án kezdődött Zala vármegyében. Reggel 9 órára érkeztünk Dötkre ahová a lovakat lószállító utánfutóval szállítottuk. A túra résztvevőinek volt lehetősége saját lóval érkezni vagy lovat bérelni a túra szervezőjétől. Lóbérlés esetén a lovak szállításáról a szervező gondoskodott. Az első napon a környéken barangoltunk.

17. ábra: Indulás a túrára-háttérben a szállás (Forrás: Saját fotó)

A fő úti cél a Gyűrűsi ménés volt, ahol egy futóistállóban tudtuk kikötni lovainkat, itt széna és víz is rendelkezésükre állt. Amíg a lovak megpihentek, minket körbe vezettek a lovarda területén és bemutatták nekünk a különböző istállókat, amikben gidrán, shagya-arab és hucul fajtájú lovakat, főként fedezőméneket tekinthettünk meg. A lovarda bejárása után meleg ebédet kaptunk, amit a szabadban, kiülő pavilonokban fogyasztottunk el.

18. ábra: Csoportkép Gyűrűsön (Forrás: Saját fotó)

Ebéd után újra lóra ültünk és a Gyűrűsi ménés alapítójával lóháton bejárhattuk a lovardához tartozó legelőket és megmutatta nekünk az ott élő tenyészkancákat, csikókat.

19. ábra: Legelők bejárása lóháton (Forrás: Saját fotó)

Innen indultunk vissza a szállásra délután, ami a dötki Ökológiai és Vidékfejlesztési Tájéközpontban volt. Lepakoltunk a szálláson, itt matracok voltak elhelyezve a ház tetőterében, külön szobák nem voltak. A lovakat a tájközpont udvarán helyeztük el, ide a szervezők szállítottak egy bála szénát, amit szétosztottunk nekik, az abraktakarmányról mindenkinek gondoskodnia kellett saját lova számára.

20. ábra: Lovak a szállás udvarán (Forrás: Saját fotó)

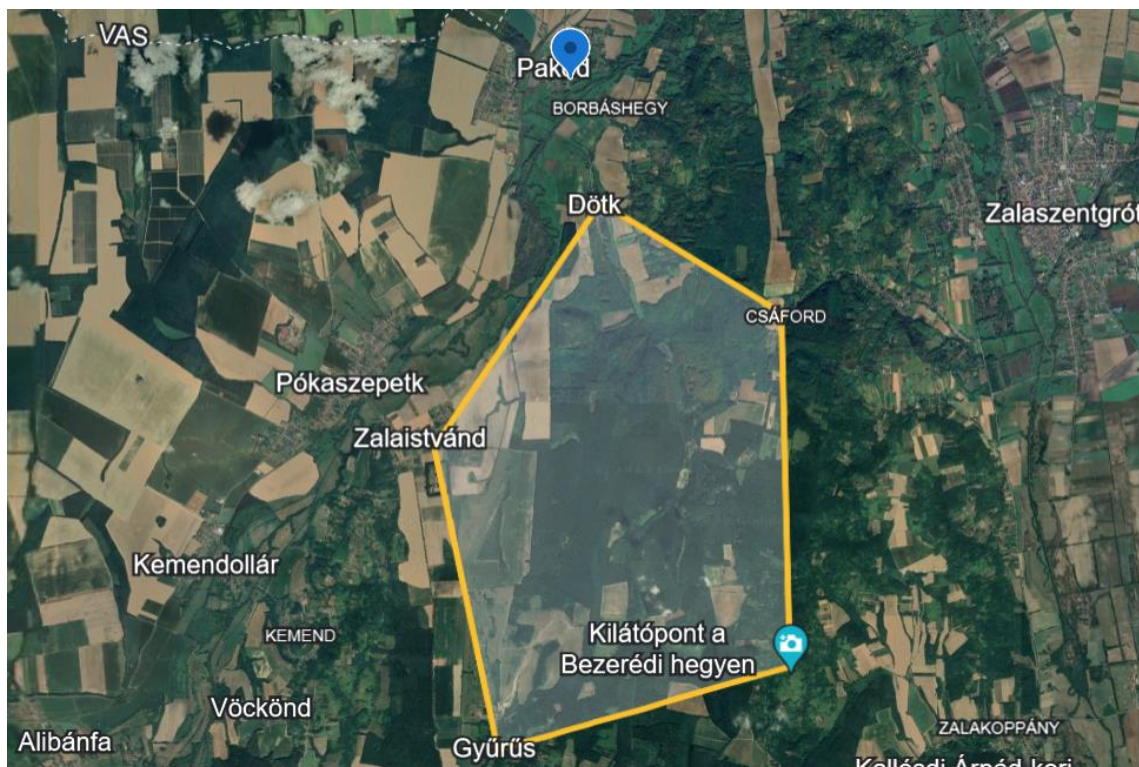
Este Pakodra szállítottak el minket autókkal egy borászathoz, ami a vacsora helyszínéül szolgált, itt szintén meleg ételt kaptunk és volt lehetőség helyi borok kóstolására is. A vacsora után a szállásunk udvarán tábortűznél beszélgettünk.

2. nap: június 14-én a reggelit követően az úti cél Sümeg volt, a szervező lovasiskolája. A Dötkről Sümegre vezető út szintén egy egész napos lovaglást jelentett. Út közben Kisgörbőn fogyasztottuk ebédünket egy étteremben, ahol lókikötők is voltak elhelyezve, így nyugodtan ott tudtuk hagyni a lovakat. Ebéd után folytattuk utunkat, ami egyenesen Sümegre vezetett.

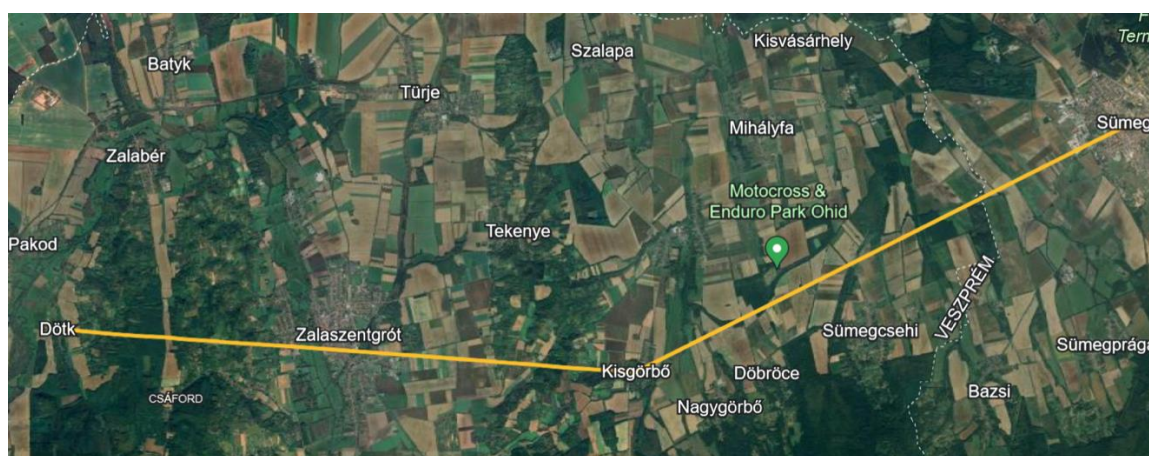

21. ábra: Sümeg utcáin (Forrás: Saját fotó)

A túrán 15 lovas vett részt 2 fő túravezető kíséretében. A két napos túra ára szállással és étkezésekkel együtt 58.000 forint/fő volt saját lóval, ha valakinek lóbérlésre is szüksége volt az pluszban 8000 forintot jelentett naponta. Az első napon körülbelül 17 kilométeres kört tettünk meg, a második nap 22 kilométer volt.

22. ábra: Túraútvonal első nap (Forrás: Google Earth-saját útvonaljelölés-Internet14)

23. ábra: Túraútvonal második nap (Forrás: Google Earth-saját útvonaljelölés-Internet15)

Nagyon jó csapat gyűlt össze, így sokat tudtam beszélgetni a résztvevőkkel. A túra útvonalával kapcsolatban szinte senki nem panaszkodott, a távok pont akkorák voltak amennyit még kellemes lovon tölteni egy nap alatt és a lovak is jól teljesítették a dombosabb terepeket is. A résztvevők szerint az ételek is rendben voltak, a szállásra érkezett néhol panasz, elmondásuk szerint egy

éjszakára még megfelelő volt a matracos megoldás viszont, ha több éjszakát kellett volna eltölteniük itt, az már nem lett volna olyan kellemes. A szálláson található mosdók és fürdőszobák tiszták voltak, de összesen egy nagyobb méretű fürdőszoba volt több zuhanykabinnal, ahol este volt egy kis sorban állás, így ez sem volt a legjobb megoldás. A legnagyobb problémát mindenki szemében a lovak elhelyezése jelentette mert nem voltak lókikötők vagy kisebb karámok, a lovak össze voltak engedve. Ez azért hatalmas gond mert a lovarda lovai és a lovasok saját lovai különböző helyekről érkeztek és nem ismerték egymást, így voltak kisebb nagyobb viták mert ilyenkor kialakul egy rangsorvita közöttük. Még kisebb problémaként merült fel a hazaút során, hogy csak az ebédnél volt lehetőség mosdóhasználatra, a szervezők tervezhettek volna még minimum egy darab megállót, ahol található mellékhelyiség, esetleg büfé mert Kisgörbő (az ebéd helyszíne) és Sümeg között körülbelül 10 kilométert kellett megtenni.

Össességében mindenki nagyon jól érezte magát, új barátságok kötődtek, a lovak és a résztvevők is épségben teljesítették a távot. Gyönyörű helyeket jártunk be és a gyűrűsi lovardabejárás során gazdagabbak lettünk sok új információval a lótenyésztés és lótartás kapcsán.

6. Következtetések, javaslatok

6.1 Interjú alapján tett javaslatok

Interjúalanyom megerősítette a szakirodalmi áttekintésben leírtakat, a lovak kihasználhatóságára, sokoldalúságára vonatkozóan. A megváltozott világ új, kényelmi igényei ellenére, az egyes fajtáknak mind a mai napig megvan célzott, előre meghatározott funkciójuk tartásuk és a szakágak tekintetében, mely fontos szerepet játszik a tenyésztésükkor. Rávilágított, hogy a lovas élet és a lótenyésztés fellendítése egymással kéz a kézben jár, és hogy ezek elérésében nagy szerepe van a támogatási lehetőségeknek. Vizsgálatomat érdemes volna kiterjeszteni egy olyan irányba, mely az egyes fajták használati céljainak mértékét számszerűsíti Magyarországon, főleg azért is mert szakirodalmi áttekintésem során hiányosak voltak a rendelkezésre álló források erre vonatkozóan. Fontos lenne tovább vinni a kutatást a támogatások kibontakoztatása felé is: szívesen készítenék interjút hivatalos személyekkel, akik pályázatokat bírálnak el. Érdekelne a véleményük a támogatások aktualitásáról, fejlesztési kereteiről, lehetőségeikről.

6.2 Lovastúra alapján tett javaslatok

A lovastúra tekintetében a szállásra vonatkozóan a jövőben érdemes lenne úgy tervezni az útvonalat, hogy útba essen például egy lovas panzió. Ez megoldást jelentene a lovasok szállásának a problémáira is, ugyanis a lovas panziókban pár ágyas szobák találhatóak legtöbbször saját fürdőszobával. A másik felmerülő gond a lovak elszállásolása volt, ebben az esetben is ideálisabb lenne egy lovarda, ahol a lovak külön karámokban, állásokban vagy boxokban tölthetik az éjszakát, így nem lenne esély arra, hogy kárt tesznek egymásban. Ha a lovaspanziót esetleg semmiképp nem lehet megoldani egy túra során, a másik javaslatom a mobil karám, aminek az oszlopait szinte bármilyen talajba bele lehet szúrni és kihúzni egy villanypásztorzsínórt. A hazaútra vonatkozóan egyértelműen kellett volna beiktatni megállókat, egy-egy büfét, ahol van lehetőség mosdóhasználatra és egy kis frissítő vásárlására. Ezt a problémát is ki lehetett volna küszöbölni körültekintőbb szervezéssel.

Meglátásom szerint a Balaton-felvidék és a Káli medence környéke alkalmasabb a lovastúrázásra, olyan szempontból biztos, hogy nem olyan bonyolult a megszervezése egy-egy túrának hiszen szinte minden második településen található egy lovas panzió, ahol egyszerűen meg lehet oldani a lovak és a lovasok elhelyezését is. Rengeteg gyönyörű hely található itt, mint például a tanúhegyek, amelyeken a túraútvonalak többségét lóháton is be lehet járni. Legtöbb esetben a hegycsúcsok nem megközelíthetőek lóháton, de a túraútvonalakról is elkápráztató kilátás nyílik a Balatonra. Akár a tanúhegyek környékét és a Káli-medencét össze is lehetne kötni egy több napos túrával, ami biztos, hogy hatalmas bevételt jelentene, hiszen az utóbbi években kirobbanó népszerűségnek örvend a

környék az idelátogatók körében. Különös tekintettel a helyi termelői piacokra, ahol akár meg is lehetne ejteni az egyik étkezést. A túrákat természetesen lovas kocsival is meg lehetne tenni, akár a lovasokat kísérve kiváló lehetőség lenne a családtagoknak, kísérőknek, akik nem rendelkeznek lovas tudással. Az alábbi képen is látható a Balatonból egy kis részlet a többi hegy között. A kép a Csobánc hegyen található Szent Donát kápolna közelében készült.

24. ábra: Tereplovaglás a Csobáncra (Forrás: Saját fotó)

7. Összefoglalás

Dolgozatomban a magyar lófajtákat, hasznosítási irányzataikat és támogatási rendszerüket vizsgáltam, az utóbbiból úgy éreztem szükséges a kitekintés a hasonló támogatásokra az Európai Unióban, hiszen a többi tagállamban is működik a Vidékfejlesztési Program.

Az első fejezetben témám bevezetése mellett, rávilágítottam annak mindennapi aktualitására Magyarországon. Bemutattam szakdolgozatom célját, a bennem megfogalmazódó kérdéseket, valamint ismertettem kutatásom módszereit.

A második fejezetben szakirodalmi áttekintés segítségével megragadtam a téma azon motívumait, érdekességeit, amelyeket szakdolgozatom szempontjából fontosnak tartottam. Először az őshonos fajták fontosságát, felhasználhatóságát vizsgáltam. Szerettem volna minden fajta esetében kiemelni tenyésztésének eredetét, célját, valamint jelenlegi helyzetét. Azon kérdésre kerestem a választ, hogy változtak a lótarási szokások az egyes korszakokban. Szerettem volna átfogó képet adni arról is, hogy miként befolyásolja a lótenyésztés és a lótarás az egyes gazdasági ágazatokat Magyarországon.

A harmadik fejezetben a lovak használati irányzatait mutattam be, a lovas szakágakat rövidebben, a szolgáltatásokat, a lovasturizmust és a lovardák kialakulását hosszabban mert ezek a témák kapcsolódnak kutatásomhoz, kutatási módszereimhez is. Kiemeltem megvalósításának főbb pontjait, helyszíneit, melyek fontos szerepet játszottak a lovasturizmus elterjedésében és fenntartásában. Ismertettem a lovaskocsizás eredetét, illetve a lovak fajta szerinti kiválasztását a célra. Szakdolgozatom témájához kapcsolódva részletes leírást adtam azon őshonos fajtákról, melyeket ma is megtalálhatunk ebben a szakágban.

A negyedik fejezetben a lótarásra és egyéb őshonos állatfajokra vonatkozó hivatalos pályázati, támogatási lehetőségeket, kereteket, konkrétumokat vizsgáltam Magyarországra és az Európai Unió tagállamaira, melyeket szakirodalmi dokumentumok mellett törvények, rendeletek támasztottak alá. Ezt azért tartom különösen fontosnak, mert ezek a lovardák adnak otthont, nemcsak az őshonos fajtáknak, hanem minden olyan tevékenységnek, mely fenntartásukban szerepet játszik, és megemlítesre került szakdolgozatomban is.

Kutatásom egyik módszere az interjú volt, mellyel szakirodalmi áttekintésem megerősítése volt a cél és alátámasztása egy számomra hiteles személy által. Ez különösen megerősítette bennem a témám fontosságát. A beszélgetés során megfogalmazódtak bennem további kérdések, kutatási irányok, így részt vettem egy terepbejárás lovas túra formájában, ahol megvizsgáltam a túra körülményeit és kiderítettem a többi résztvevő véleményét is a körülményekről, elégedettségükről.

A túra folyamán megfogalmazódott bennem rengeteg gondolat, lehetőség, valamint javaslatok is, hogy hogyan lehetne úgy megszervezni lovastúrákat a saját lakóhelyem környékén, hogy a lovasok elégedettek legyenek és a lovaknak is a legjobb körülményeket biztosítsuk. A lovak elhelyezése elég fontos pont, mivel főleg, aki a saját lovát szállítja el egy túrára annak nagyon fontos, hogy szeretett hátasa nyugodtan tudjon pihenni és épségben haza is tudja vinni a túra végeztével. Az említett javaslataimat a következő fejezetben ismertettem.

Szakdolgozatomban a szakirodalmi áttekintés és interjúm is alátámasztják őshonos fajtáink sokoldalúságát. A lótarás az interjú és a szakirodalom, illetve saját tapasztalataim alapján is a turizmusban és a szolgáltatóiparban (itt a lovasoktatásra gondolok főként) a legjövödelmezőbb, legeredményesebb. A támogatási és pályázati lehetőségek igénybevételel kis mértékben meg lehet növelni a lovardákban és lovasiskolákban a fejlődés ütemét.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani Dr. Lukács Gábor Tanár Úrnak, hogy magas szintű szakmai tudásával és hozzáértésével segítette munkámat, és ezzel hozzájárult szakdolgozatom elkészüléséhez. Köszönettel tartozom Győrffy-Villám Andrásnak, aki évek óta hatalmas szakmai tudásával segíti, támogatja fejlődésemet a lovas sport terén és interjúm során is nagy segítséget nyújtott. Hálás vagyok a családomnak a törődésért, gondoskodásért, és a nyugodt háttérért, melyet tanulmányaim folyamán mindvégig biztosítottak számomra.

Irodalomjegyzék

Könyvek, könyvfejezetek:

1. Győrffy-Villám András: Lovasok könyve – Örkenytábortól Monty Robertsig, Balaton-felvidéki Szabadidő Sportegyesület, 2016. p. 50.
2. Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Győrffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 78-92.
3. Dr. Mentés Katalin – Molnár Szecső – Dr. Pongrácz László – Dr. Szajkó István – Török Miklós: A mesterlovász könyve, Szaktudás Kiadó Ház, 2010. p. 88-89.
4. Győrffy-Villám András: Lovasakadémia 10. – A lovasturizmus kézikönyve. Mezőgazda Kiadó, 2001. p. 11-158.
5. Győrffy-Villám András: Az utolsó huszárok II., Balaton-felvidéki Szabadidő Sportegyesület, 2017. p. 5.

Internetes források:

1. https://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2016/Mihok_Zsuzsanna_theses_hu.pdf
(Utolsó megtekintés: 2023. 10. 23.)
2. <https://babolnamentes.hu/shagya-arab/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)
3. <https://kisberifelver.hu/index.php/irodalom/fajtatortenet?fbclid=IwAR0Ar0zI7FaJAov5u5orJbRE-DqFoC0LA8IofWaHeqGPXaRda-RWpv2NeGc> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)
4. <https://www.furiosonorthstar.hu/fajta-ismertetese/?fbclid=IwAR3zyaPdaEVWM4p1cSHPLxfmVtrFIJe9lnPuzvE4UKTIN2jH7eMDYpnIZTM> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)
5. https://mlosz.hu/lofajtak/magyar-sportlo?fbclid=IwAR33Q78Ap3LfkRRdijQUsuD8Xh71t_AQI_gqjI9hTAEfBiZs9pbIFJcyXgQ (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)
6. http://noniuszegyesulet.hu/a-noniusz-lo/tortenet/?fbclid=IwAR3Qst1Z6_sILs4rnMorXVI7J_TXVauMyJewSHO9NoJAg5lSXdk0atvM4lQ (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)
7. <https://lipicailo.hu/a-lipicai-lo/tortenet/?fbclid=IwAR3pEkoDaOIEPpg6lr5mRopGcYFiYZyNiOEACcuxlaGhNOE6Rn2aT-Zn-HI> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)

8. <https://www.agraroldal.hu/hucul.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)
9. <https://www.lovások.hu/lotenyesztes/lofajtak/magyar-lofajtak/hucul> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)
10. <https://www.ponieskislo.hu/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)
11. https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0027.html?fbclid=IwAR14yap0L0-QzFUgHt9OShPkVwUQ1vaLXZoKSGMuT'ZKixTAgpEUf_sqtS3U (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)
12. https://www.ksh.hu/agrarcentzusok_mszt (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)
13. <https://georgikon.hu/aat/menesgazda/TAMOP-Lotenyesztes/ch03s05.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)
14. https://www.academia.edu/43309499/A_lovasturizmus_jelent%C5%91s%C3%A9ge_fejleszt%C3%A9si_lehet%C5%91s%C3%A9gei_%C3%89szak_Magyarorsz%C3%A1gon?fbclid=IwAR3zUopsl4WhZq-azCKd2JUVfdButNa9xdwBldhGV7wkD9wuLsLcGzNDuiM (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)
15. http://publicatio.uni-sopron.hu/2499/1/gt_2021_1_05_Obadovics.pdf?fbclid=IwAR3zyaPdaEVWM4p1cSHPLxfmVtrFIJe9lnPuzvE4UKTIN2jH7eMDYpnIZTM (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)
16. https://turizmus.com/desztinaciok/lovasturisztikai-halozat-jon-letre-eszak-magyarorszagon-1175919?fbclid=IwAR1hKlCjRWzrncVI6Zn1qDUVqCn1zbGAnMENWdkck72VQ6aKhNz2c_vCd-k (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 31.)
17. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_en (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)
18. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development/country_hu (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)
19. <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgaltatas/mezogazdasagi-termeles/104002-megjelent-a-vedett-oshonos-es-veszelyeztetett-mezogazdasagi-allatfajtak-genetikai-allomanyanak-in-situ-megorzese-cimu-palyazati-felhivas> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 10. 23.)
20. <https://emva.hu/uj-palyazati-lehetoseg-a-lovas-letesitmenyek-fejlesztesere/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.10.24)
21. <https://www.burgenland.at/service/sdg-en/article/rural-development-funding-awarding-of-purchase-grants-from-provincial-funds-for-female-breeding-cattle-sheep-and-goats/#c-sdg-8> (Utolsó megtekintés: 2023.11.03)

22. <https://verwaltung.bund.de/leistungsverzeichnis/en/leistung/99110022080001> (Utolsó megtekintés: 2023.11.03)
23. <https://mmi.elte.hu/szabadbolcseszett/mmi.elte.hu/szabadbolcseszett/index72c4.html>
(Utolsó megtekintés dátuma: 2023.11.03)

Ábrajegyzék

1. ábra: Shagya-arab (Forrás: Saját fotó)	6
2. ábra: Kisbéri félvér (Forrás: Internet)	7
3. ábra: Gidrán (Forrás: Internet).....	8
4. ábra: Furioso-north star (Forrás: Internet).....	9
5. ábra: Magyar sportló (Forrás: Internet)	10
6. ábra: Nóniusz (Forrás: Internet)	11
7. ábra: Lipicai (Forrás: Internet)	12
8. ábra: Magyar hidegvérű (Forrás: Internet).....	13
9. ábra: Hucul (Forrás: Internet)	14
10. ábra: Szarvasmarha-,sertés-,ló-,juh-,bivaly-,szamár-,öszvér-és kecskeállomány [ezer darab] (Forrás: Internet)	15
11. ábra: Mezőgazdasági számlák rendszere, folyó alapáron [millió Ft] (Forrás: Internet).....	15
12. ábra: Túraútvonal hálózat (Forrás: Internet)	20
13. ábra: Támogatás maximális összegei (Forrás: Internet)	24
14. ábra: Tenyésztőszervezeti igazolás 1. (Forrás: Saját dokumentum)	26
15. ábra: Tenyésztőszervezeti igazolás 2. (Forrás: Saját dokumentum)	27
16. ábra: Maximális nőivarú állatlétszám (Forrás: Internet).....	29
17. ábra: Indulás a túrára-háttérben a szállás (Forrás: Saját fotó)	35
18. ábra: Csoportkép Gyűrűsön (Forrás: Saját fotó).....	36
19. ábra: Legelők bejárása lóháton (Forrás: Saját fotó)	36
20. ábra: Lovak a szállás udvarán	37
21. ábra: Sümeg utcáin (Forrás: Saját fotó).....	38
22. ábra: Túraútvonal első nap (Forrás: Google Earth-saját útvonaljelölés).....	39
23. ábra: Túraútvonal második nap (Forrás: Google Earth-saját útvonaljelölés).....	39
24. ábra: Tereplovaglás a Csobáncra (Forrás: Saját fotó)	42

Ábrák forrásai:

Internet1: <https://magyarlovak.hu/eladott-lovaink/marketplace-fokusz/>

Internet2: <https://gidranegyesulet.hu/portfolio-item/6497-gidran-40-apor/>

Internet3: <https://www.furiosonorthstar.hu/fajta-ismertetese/>

Internet4: <https://mezohegyesbirtok.hu/magyar-sportlotenyesztok-es-magyar-felver-tenyesztok-oroszagos-egyesuletenek-kancavizsgaja/>

Internet5: <http://noniuszegyesulet.hu/menek/nonius-xii-130-zsoltar/>

Internet6: <https://www.hetedhetorszag.hu/ausztria/spanyol-lovasiskola-latogato-kozpont>

Internet7: <https://www.lovasok.hu/lotenyesztes/lofajtak/magyar-lofajtak/magyar-hidegveru/>

Internet8: <https://www.nbgk.hu/hucul-lo/>

Internet9: https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0027.html

Internet10: https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0002.html

Internet11: <https://turizmus.com/desztinaciok/lovasturisztikai-halozat-jon-letre-eszak-magyarorszagon-1175919?fbclid=IwAR1hKlCjRWzrncVI6Zn1qDUVqCn1zbGAnMENWdkck72VQ6aKhNz2cvCd-k>

Internet12: <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/mezogazdasagi-termeles/104002-megjelent-a-vedett-oszonos-es-veszelyeztetett-mezogazdasagi-allatfajtak-genetikai-allomanyanak-in-situ-megorzese-cimu-palyazati-felhivas>

Internet13: <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/mezogazdasagi-termeles/104002-megjelent-a-vedett-oszonos-es-veszelyeztetett-mezogazdasagi-allatfajtak-genetikai-allomanyanak-in-situ-megorzese-cimu-palyazati-felhivas>

Internet14:
<https://earth.google.com/web/@46.94659897,17.05082135,235.63758468a,12340.55640034d,35y,0h,0t,0r/data=OgMKATA>

Internet15:
<https://earth.google.com/web/@46.94659897,17.05082135,235.63758468a,12340.55640034d,35y,0h,0t,0r/data=OgMKATA>

Mellékletek

1.sz. melléklet: Interjú

1. Tenyésztett-e eddigi munkája során valamelyik őshonos lófajtát és ha igen, melyiket?

Igen, a Kisbéri félvért nem csak hogy tenyésztettem, de valószínűleg a legtöbb szakember úgy van vele, hogy van egy kiemelt kedvence. Különböző okai lehetnek ennek, nekem a kisbéri.

2. Melyik magyar lófajtákkal volt tapasztalata és melyik mire a legalkalmasabb?

Lófajtákból, amivel tapasztalatom volt az a Furioso, dolgoztam velük, a diplomamunkámat is a Furioso ménesben csináltam a Kiskunságban és a Kisbéri. Őshonos fajtának tekintjük az arabot is, velük Bábolnán volt tapasztalatom, gyakornokként dolgoztam itt. A Kisbérít tartom olyan fajtának amelyik a hagyományos fajták közül a legalkalmasabb és leg sokoldalúbb a korszerű szakági munkára, szakági feladatok végrehajtására. Gondolok itt a díjlovaglásra, díjugratásra, kicsit a militaryra is, bár ott inkább a magasabban telivérezett Kisbérire gondolok és ne felejtjük el, hogy még fogathajtásban is nagyon jó a fajta. És ugye mire tenyésztették ki? Korszerű huszárlónak. Na most, ha megnézzük mi volt egy korszerű huszárnak a feladatköre, akkor abban minden olyan mai szakági vonalnak a nyoma megtalálható, ami miatt azt mondom, hogy ez a legsokoldalúbb fajta.

3. A lóágazaton belül melyik szakág van a legnagyobb hatással Magyarország gazdaságára, miért?

Ágazatok közül szerintem, ha gazdaságról beszélünk a folyamatos bevételekről kell beszélünk elsősorban, hiszen a hagyományos régi lóhasználatról a mezőgazdaságban már régen nem, itt feltétlenül a turizmus és már réges-rég nem a külföldi turizmus, hanem ugyan úgy a hazai turizmus is, tehát egyértelműen a turizmus.

4. Milyen hatással van a lóágazat a gazdaságunkra?

A gazdaságunkra mondjuk úgy, hogy talán másodlagos hatással van mert sem volumenében sem pedig a megtermelt effektív értékben nem hasonlítható össze az iparral a kereskedelemmel ellenben a népességmegtartó ereje, a hátrányos helyzetű vidék megélhetését tekintve, hátrányos helyzet alatt azt értem, hogy nincs ipar, nincs olyan típusú kereskedelem, olyan típusú szolgáltatás és így tovább, amelyik tömeges megélhetést

biztosítana. Ott viszont kihasználva a csodálatos természeti adottságokat egy viszonylag kis beruházással nem túl nagy, de ügyesen működtetve, üzemeltetve folyamatos és elég biztonságos bevételt és minőségi életmódot tud biztosítani.

5. Milyen tényezők határozzák meg a lóhoz kapcsolódó tevékenység (oktatás, túra, kereskedelem) iránti keresletet?

Ez egy nehezen megválaszolható kérdés, hiszen mindenki más és más ok miatt lovagol van, aki azért, hogy mozogjon van, aki a lovak szeretete miatt.

6. Hogyan válik eredményessé a lótartás és a tenyésztés a szolgáltatóiparban?

Több évtizedes kérdés, hogy a megváltozott világgal, itt most az utolsó fél évszázadra vagy inkább 70-80 évre gondolok, folyamatos kérdés az, hogy a nagyon jó génmegőrzés, nagyon jó, hogy a hagyományos fajtákat megtartjuk, de változatlan hatalmas kérdés a funkció és természetesen az, hogy ez hogyan válik gazdaságossá, egyáltalán minimális veszteséget fenntartóvá hogyan lehet tenni. Tehát itt ugye innen indul ki a válasz is, hogy megtalálni azt a funkciót, azt a feladatkört és akár exportra is gondolhatunk, tehát megtalálni azt a funkciót és azt a gazdasági keretet, amin belül ez fenntartható ebben a mai típusú világban. Lehet ez turizmus, lehet ez sport, lehet ez például ilyen speciális értékesítési út és igazából itt gondolkodni kell. Biztos, hogy vannak lehetőségek csak el kell indulni agyban.

7. Hasznosnak találja-e a lótenyésztéshez lótartáshoz kapcsolódó támogatásokat, pályázatokat?

Igen, mert legalább az átmeneti túlélést szolgálják.

8. Tudom, hogy több lovardában is tevékenykedett tenyésztésvezetőként. Ezekben a lovardákban igénybe veszik/ vették-e az említett támogatási lehetőségeket?

Legtöbbször igen. Ma már az információs csatornák olyanok, hogy rendkívül gyorsan jut el mindenkihez az információ, tehát könnyen tudomást lehet szerezni ezekről a lehetőségekről.

9. A támogatások/pályázatok igénybevétele után mekkora fejlődés volt tapasztalható és milyen ütemű?

A támogatás nagy része nagyon gyakran csak az átmeneti túlélést szolgálja. Tehát átmeneti kisebb-nagyobb segítséget valóban jelent.

10. Hogyan lehetne fellendíteni Magyarországon a lovas életet és a lótenyésztést?

Nyilván való, hogy a kettő összefügg egymással, igazából a tenyésztés szakmai részével nincs gond mert a tenyésztőegyesületekben többé kevésbé magas színvonalú, jól szervezetten, jól működően folyik a tenyésztés. A többi tekintetében pedig és akkor még erre is visszautalnék, igazából valami olyan típusú normatív támogatást, ami nem feltétlenül csak eseti pályázat, hanem céltudatosan egy jó átfogó tervbe foglalva területenként meghatározni a támogatásoknak az irányát, a prioritásokat és azt rendszeressé tenni. Valamikor volt a lovardatámogatás, az alap ötlet nem volt rossz, de lényeg az, hogy az egészet okos, összeszerkesztett formába rendszeressé tenni, rendszerbe foglalni.

11. Van-e olyan fajta, ami nem kap elég figyelmet pedig kiemelkedő lenne valamilyen szakágban?

Nyilván vannak fajták, amelyek alkatuknál, kitenyésztettségüknel, típusuknál fogva nem alkalmazhatóak egy-egy szakágban. Minden tenyésztőnek megvan a kedvenc fajtája és ahova megyek látom a ló ottani használatát, ami nagyon jól működik, nem látom azt, hogy valamelyik fajta indokolatlanul háttérbe lenne szorítva. Inkább erre azt mondanám, hogy érdemes lenne, ha még nem késő azokat a valamikori klasszikus nagyon-nagyon jól működő tájfajtákat feleleveníteni, amiről nem tudok, hogy pillanatnyilag például a Tolna tamási tájfajta és egyéb ilyen tájfajták, hogy azoknak van-e követőjük, tudnak-e egyáltalán a lovasok róla.

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: RAK VIKTÓRIA
A Hallgató Neptun kódja: C362EM
A dolgozat címe: Az öshonos lofajta lakogatói rendszere és
A megjelenés éve: 2023 használati irányszavak Magyar-
A konzulens intézetének neve: Agrár- és Élettudományi Intézet Ország
A konzulens tanszékének a neve: Agrárgazdasági és Agrárpolitikai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtárir repozitóri rendszerében.

Kelt: Korathely 2023 év november hó 12. nap

Rak Viktória
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

8. Mellékletek

NYILATKOZAT

Rák V. Roda A (név) (hallgató Neptun azonosítója: C362EM)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem³

Kelt: Kisbánya 2023 év november hó 12 nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozat típus megnevezése mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláírandó.

³ A megfelelő aláírandó.